

Szakdolgozat

Kurucz-Wéber Gerda
Gyógypedagógia szak

Kaposvár
2023

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Gyógypedagógia szak**

**Érzékenyítés a gyermekkorban
A fogyatékossgal élő kisgyermek egyúttnevelése a tipikusan fejlődő társaikkal**

Belső konzulens: Tóth-Szerecz Ágnes
tanársegéd

Készítette: Kurucz-Wéber Gerda
BD9NCA
levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet
Gyógypedagógiai Tanszék

**Kaposvár
2023**

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés, Témaválasztás:	5
II. Szakirodalom feldolgozása	7
1. <i>Törvényi áttekintés, fogalmak</i>	7
2. <i>Történeti háttér</i>	8
2.1. Magyarországi történet	9
3. <i>Integráció vagy Szegregáció</i>	10
3.1. Fogalmi áttekintések:	10
3.2. Az integráció fajtái:	10
3.3. Integráció hazai története:	11
4. <i>Fogyatékossgal élő gyermekek:</i>	12
5. <i>Óvodáskori gyermekek érzelmi fejlődése</i>	13
5.1. Inklúzió az óvodában	15
5.2. Pedagógus szerepe az óvodában	16
6. <i>Integrációs törekvések a hazai kutatások fényében</i>	17
7. <i>Szülők attitűdje a fogyatékossgal élő gyermekek felé</i>	18
7.1. Fogyatékos gyermek elfogadása a saját családban	18
8. <i>Befogadó környezet kialakítása</i>	19
III. Saját kutatás bemutatása	21
1. <i>Kutatás eredményei</i>	21
1.1. Pedagógusok kérdőíve	21
1.2. Szülői válaszok értékelése	37
1.2.2. Fogyatékossgal élő gyermeket nevelő szülői válaszok értékelés	45
2. <i>Összefoglalás</i>	53
IV. Összefoglalás/Összegzés	56
Felhasznált irodalom:	58
Ábrajegyzék	62
Mellékletek	65
1. sz. melléklet: <i>Pedagógusok kérdőíve</i>	65
2. sz. melléklet: <i>Szülői kérdőív</i>	68
2. 1. sz. melléklet: <i>Fogyatékossgal élő gyermeket nem nevelő szülők kérdőíve</i>	69
2.2. sz. melléklet: <i>Fogyatékossgal élő gyermekek szülei</i>	71

I. Bevezetés, Témaválasztás:

Carl Rogers szavait idézve, „*Ha képes vagyok elfogadni egy másik személy érzéseit, attitűdjét, hitvilágát, mint énkének szerves, elválaszthatatlan részeit, akkor ezzel hozzásegítem ahhoz, hogy a személyisége fejlődjön – és ez számomra egy hatalmas érték.*” (Rogers 1961, 50)

Minden ember más és más személyiségi jegyekkel rendelkezik. Ez teszi sokszínűvé a világunkat és ehhez a sokszínűséghez tartozik a világ azon 15%-a, akik valamilyen féle fogyatékossgal élnek. A WHO adatai szerint több, mint 1 milliárd ember él fogyatékossgal. (WHO 2011)

Ha körbenézek a környezetemben, azt látom, hogy az embereknek nagyon kevés ismerete van a fogyatékossgal élő emberekről és nem tudják hogyan viszonyuljanak hozzájuk. Ezáltal a fogyatékossgal élők beilleszkedése is nehezített a tipikusan fejlődő társaik közé, a laikusok nem tudják elhelyezni őket társadalmi szerepben.

Úgy gondolom emiatt is fontos, hogy már a gyerekek koragyermekkorban találkozzanak a fogyatékossgal és természetesnek lássák, hogy a társadalmak sokszínűsége különböző emberekből állnak össze, nemtől, bőrszíntől, vallástól és fogyatékossgától függetlenül.

Minden ember jövőjét meghatározza a gyermekkora, a szociális háttere, az első közösségekbe kerülés időszaka, ahol meghatározó, hogy milyen kapcsolatokat tudnak kialakítani egymással, hogyan viszonyulnak egymáshoz a gyermektársak és a felnőtt közeg milyen példát mutat ezeknek a gyermekeknek.

Sajnos tudjuk, hogy a gyermekek nem egyenlő eséllyel indulnak az életben, de a segítő szakmák munkatársai megpróbálják a hátrányokat csökkenteni, és a lehető legjobb lehetőségeket nyújtani a fejlődésre és tanulásra. Meg kell tanítani nekik, hogy képesek legyenek elfogadni saját maguk és mások, hogy tiszteljék egymást és közösségben tudjanak élni. Ehhez minden gyermeknek, akivel találkozunk meg kell adni az esélyt az egyenlő bánásmódra, viszont tudjuk, hogy az esélyegyenlőség legnagyobb gátja a szociális különbségek és a diszkrimináció.

Az egyenlő bánásmód mellett fontosnak tartom, hogy egy pedagógus minden gyermeket egyénileg kezeljen, mert mindenki más és különleges. Más adottságokkal rendelkezünk és ettől leszünk különböző egyéniségek.

Dolgozatom középpontjába a tipikusan fejlődő kisgyermekek attitűd formálását helyeztem az atipikusan fejlődő társaikkal szemben és a pedagógusok, szülők hozzáállását.

A dolgozat és kutatás célja egyfelől, hogy átfogóbb képet adjon a kora gyermekkori attitűd kialakulásáról, a gyermekek empatiszus készségéről. Hogyan hat a gyermekekre a szülői példamutatás és a genetikai faktorok milyen szerepet játszanak a gyermek személyiségének alakulásában.

Másrészt az is fontos, hogyan vélekednek a pedagógusok a fogyatékossgal élő gyermekek integrálásáról a többségi társadalomba. Hogyan valósul meg az óvodákban a kisgyermekek érzékenyítése és mennyire befolyásolja a gyermekek attitűdjét a szociális háttérük. Célom, hogy felmérjem az óvodapedagógusok vélekedését a sérült gyermekek integrált neveléséről, valamint a többségi gyermekek és szüleik érzékenyítéséről.

A szakirodalmi feldolgozást a jelenleg hatályos törvényi előírásokkal szeretném kezdeni, majd végigmegyek a fogyatékossgal szembeni attitűd változásain a különböző történelmi korokban. Végezetül pedig a jelenlegi hazai helyzetet szeretném vázolni a fogyatékossgal élő személyek társadalmi megítéléséről és a nevelés-oktatásban való integrációjukról.

A kutatásomat az online térben kérdőív segítségével szeretném elvégezni pedagógusok és a szülők körében is. Olyan pedagógusok választát várom, akik többségi óvodában dolgoznak.

Kutatási kérdések: Kutatásom során a következő kérdésekről szeretnék átfogóbb képet kapni.

1. Fontosnak tartják-e a pedagógusok, hogy a tipikusan fejlődő gyermekek és az atipikusan fejlődők együtt vegyenek részt a nevelésben?
2. Fontosnak tartják-e a pedagógusok, hogy az atipikusan fejlődő gyermekek inkluzív nevelésben vegyenek részt?
3. Milyen módszerrel segítik elő a pedagógusok a fogyatékossgal élő gyermekek beilleszkedését a többségi gyermekek közé?
4. A szülők példamutatása mennyire hat a koragyermekkorban a gyermekek attitűdjére a fogyatékossgal élő gyermekek felé.

II. Szakirodalom feldolgozása

1. Törvényi áttekintés, fogalmak

A WHO definíciója szerint a **fogyatékos** szó olyan gyűjtőfogalom, *ami minden károsodást, tevékenység akadályozottságát vagy részvételi korlátozottságot jelöl.* (FNO 2009, 8)

Az Egyesült Nemzetek Szervezete, a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló kiáltványt 1975-ben adta ki, majd a Gyermekek jogairól szóló egyezményt 1989-ben fogadta el, ami Magyarországon 1990-ben lett jóváhagyva. 2006-ban egyezmény született róla, majd 2007-ben a XCII. törvénybe foglalták a Fogyatékossgal élő személyek jogait, ami szerint *fogyatékos személy az, aki tartós testi, érzékszervi, intellektuális és mentális károsodással él.* (2007. évi XCII. tv.)

A 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről kimondja, hogy az a gyermek, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látás, hallás), értelmi vagy beszéd fogyatékossgal él, több fogyatékossg együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral küzd, *sajátos nevelési igényű* (későbbiekben SNI). (2011. évi CXC. tv.)

A 2013. évi LXII. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény módosítása szerint *fogyatékos személynek, az a személy mondható, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja.* (2013. évi LXII. tv.)

Az SNI gyanúja már a legtöbb esetben az óvodában felmerül a pedagógusok részéről. Általánosságban a laikus szülők nem ismerik a jeleket, vagy nem akarnak tudomást szerezni róluk és megpróbálják hárítani a problémát.

Ezért is kiemelt fontosságú, hogy a védőnő és házi gyermekorvos figyelemmel kísérje a gyermek fejlődését és szerepet játsszon a korai fejlesztésben, hogy a jelek megjelenése után a gyanút jelezzék és a gyermeket különböző szakemberek vizsgálják meg, viselkedési,

intellektuális, fejlődési szempontból, hogy kiszűrjessék a problémát. Többkörös vizsgálat után dönthető el, hogy egy gyermek SNI státuszt kapjon.

A 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve szerint az SNI gyermekek fejlesztésének a számukra legmegfelelőbb helyen kell megvalósulni az egyén szükségleteinek és specifikumainak figyelembevételével. Nevelésük történhet különböző szintereken, de azt is figyelembe kell venni, hogy az integrált nevelés elősegítheti a családi harmóniát és a könnyebb beilleszkedést a közösségekbe, ezzel esélyt teremtve a hátrányok és egyenlőtlenségek csökkentésére a tipikusan és atipikusan fejlődő gyermekek között. (32/2012. (X.8.) EMMI rendelet)

2. Történeti háttér

Rendkívül kevés szakirodalmat tudtam felfedezni a fogyatékoság történelméről, hogy az adott korokban milyen státusszal rendelkeztek azok a személyek, akik bármilyen testi vagy szellemi sérüléssel éltek. A legtöbb irodalom főként az orvostudomány részére készült, melyben a különböző kórképek leírása található. Az biztos, hogy az orvostudomány fejlődésével nem csak a különböző betegségekben szenvedők, de fogyatékosággal élők is nagyobb esélyt kaptak a hosszabb és minőségibb életre.

Természetesen a fogyatékosággal élő emberek mindig is részesei voltak az adott kor társadalmának, de megítélésük minden korban megosztó volt. Az, hogy egy adott társadalomban mit tekintettek fogyatékoságnak, ki számított fogyatékosággal élőnek és hogyan viszonyult hozzá a többségi társadalom, az adott kultúrától, vallástól függött.

Az ókori államokban, mint Mezopotámiában úgy vélték, hogy bűnös ember az, aki fogyatékosággal születik vagy fogyatékosá válik élete során és az istenek így akarják büntetni őt. Az istenfélő államokban, mint Izraelben a zsidó társadalomban is ambivalens volt a fogyatékosággal élők megítélése. Az egyik legnagyobb forrásként használható a Biblia, ahol az Ószövetségben és az Újszövetségben is más a fogyatékos emberekhez való hozzáállás.

Míg a Tórában meghatározott elvek alapján vélték, hogy Isten büntetése a sérülten született gyermek, addig az újszövetségi időkben már a sérültek oltalmazása van kiemelve.

Egyiptomban a fogyatékosággal élők akár kitüntettet címeket is viselhettek és előkelő helyet foglalhattak el a társadalom rangjában. Ilyen volt példának okáért a törpenövésű Szeneb, aki,

valamikor a 4. és 6. dinasztia uralkodása idején, magas pozíciókat töltött be, mint hivatalnok és pap. Érdekes, hogy fogyatékosága ellenére nevének jelentése „egészséges”, de az egyiptomiak nem is tekintették fogyatékoságnak a kislövést, valamint más testi és szellemi fogyatékosággal élők iránti elfogadására törekedtek, valamint isteneik között is voltak törpenövésűek. (Könczei 2002) Nem csak rangos hivatali pozíciókat töltöttek be az ókori Egyiptomban fogyatékosággal élők, de régészek által feltárt adatok alapján, valamennyi fáraó is többféle fogyatékoság együttesével uralkodott. Ennek legvalószínűbb okának az akkori társadalomban bevett szokásnak számított belterjességet tartják. Az előkelők körében gyakori volt a közeli rokonok közti házasság, hogy fenntartsák a „tisza vérvonalat”, ami növelte az esélyt, hogy beteg/fogyatékosággal élő gyermekeik szülessenek. (Hawass és mtsai. 2010) Az ókori helléneknél bevett szokásnak számított, hogy születésük után, azokat a csecsemőket, akik sérülten születtek, magukra hagyták, ők ugyanis nem lehettek hasznos tagjai a társadalomnak. (Könczei 2002)

A középkori vallásos világkép mellett, erősen éltek az emberekben a néphiedelmek és babonák, így a fogyatékosággal élők iránti attitűd is megosztó volt, de valamennyi társadalomban isteni büntetésként fogták fel, ha valaki fogyatékosá, beteggé vált vagy akként született.

1793-ban, Franciaországban a Konvent elfogadta azt a köztársasági alkotmányt, amely támogatja a fogyatékosággal élő emberek rehabilitációját, vagyis társadalmi felelősségvállalásukat. A világháborúk hatására, a megnövekedett fogyatékosággal élők számára, sorra jöttek létre a gondozóintézetek, majd a XX. század második felében különböző jogalkotások és törvények születtek a fogyatékosággal élő személyek jogairól. (Könczei 2002)

Jól látható, hogy már a régi korok megítélésében is gyakori volt, hogy kirekesztették a fogyatékosággal élőket, sok esetben nem tekintették őket embernek, a társadalom tagjainak. Könczei György is megállapítja a kutatásai alapján, hogy ez lehet az egyik oka a fogyatékosággal élő emberekkel szembeni előítéletnek, diszkriminációnak.

2.1. Magyarországi történet

Magyarországon a fogyatékosággal élők számára az első nevelő-oktató intézetek az 1800-as években kezdtek el működni. Legelőször 1802-ben, Vácon, Cházár András alapított intézetet a siketnéma gyermekek számára, ami a későbbi Siketnémák Országos Intézetének jogelődjeként működött, majd sorra nyíltak az intézmények látássérült, intellektuális képességzavarral élők és egyéb fogyatékosággal élők számára. Az I. világháború után Tisza István miniszterelnök

kormányzása alatt jött létre egy bizottság, akik a hadirokkantokról és a háborúban elhunyt férfiak családjairól gondoskodtak. A gyermekek számára iskolákat hoztak létre, a sérült katonák számára rehabilitációs intézeteket. (Könczei 2002)

1903-ban a Deák Ferenc Szabadkőműves Páholy, Rothfeld Richárd kezdeményezésére megnyitotta a „Nyomorék Gyermekek Egyletét és Menhelyét”, az árva és fogyatékos gyermekek számára, majd tíz évvel később a „Nyomorék Gyermekek Országos Otthona”-ként működött tovább a tanítás, gyógyítás és képzés egységében. (mozgasjavito.hu 2020)

3. Integráció vagy Szegregáció

3.1. Fogalmi áttekintések:

Szegregáció: Elkülönítés, kirekesztés. *„A szociális, kulturális vagy biológiai determináltságú, egyéni különbségekkel rendelkező gyermekeknek, tanulóknak a többségi gyermekektől, tanulóktól elkülönítetten, külön intézményben vagy csoportban, illetve osztálykeretben biztosított nevelése, oktatása.”* (Fülöp 2010, 174)

Integráció: Beilleszkedés, fogadás. *„Különálló részeknek valamely nagyobb egészbe, egységbe való beilleszkedése, beolvadása.”* Gyógypedagógiai értelemben *„A fogyatékos, akadályozott, azaz speciális nevelési szükségletű gyermekeknek vagy fiataloknak a nem fogyatékosok közé való beilleszkedése.”* (Illyés 2000, 379)

Inklúzió: Befogadás. *„Az együttes nevelésen túl a gyermeket valóban szociálisan befogadja az intézmény közössége.”* (Illyés 2000, 387)

Integrált nevelésről akkor beszélünk, amikor a tipikusan és atipikusan fejlődő gyermekek nevelése együtt zajlik, megpróbálják asszimilálni a fogyatékossgal élőket a többségi társadalomba. Ennek egyvel magasabb szintje az inklúzió, a befogadás. A fogyatékossgal élő gyermekeket és a tipikusan fejlődőket nem különböztetik meg egymástól. Mindenkinek egyéni szükségletei vannak és ehhez igazodnak a pedagógusok és a foglalkozások intézményes szinten. Megpróbál az iskola alkalmazkodni a gyermekek szükségleteihez. (Gordosné, 2004)

Az integrációnak és az inklúciónak is vannak különböző szinterei.

3.2. Az integráció fajtái:

1. Lokális integráció: Az integráció legalacsonyabb foka. A fogyatékossgal élő gyermekek közös épületben való nevelése-oktatása a tipikusan fejlődő gyermekekkel, de nincs köztük igazi kapcsolat.

2. Szociális integráció: Amikor a többségi intézményben a gyerekek foglalkozás után, közösen töltik szabadidejüket, akár kirándulások, szabad programok alkalmával, vagy a közös étkezésekkor.
3. Funkcionális integráció: Az integráció legmagasabb szintje. Ekkor már együtt valósul meg a gyerekek nevelése. Ez kétféleképpen történhet meg. Részlegesen, amikor a foglalkozások csak egy bizonyos része történik együttesen, valamint a teljes integráció, amikor megvalósul az igazi együttnevelés.

Az integráció fő problémája, hogy nem az egyéni differenciálásra épül, így az atipikusan fejlődő gyerekek sokszor nem tudnak lépést tartani ép társaikkal és könnyedén lemorzsolódnak. Ezzel szemben az inkluzív nevelés a gyermek szükségleteit veszi figyelembe intézményes szinten. Vagyis az intézmény alkalmazkodik a gyermek szükségleteihez, itt valódi befogadás jön létre. (Illyés, 2000)

3.3. Integráció hazai története:

Magyarországon először maga a gyógypedagógia fogalma csak a XIX. század végén jelent meg, 1880-ban, Frim Jakab által. 1900-ban megkezdődik a gyógypedagógusok képzése, a gyógypedagógiai intézmények egyre nagyobb teret hódítanak. Az 1961. évi III. törvény A magyar népköztársaság oktatási rendszeréről rögzíti az alaptörvényben, hogy a fogyatékos gyermek a hatodik életévét betöltve, gyógypedagógiai intézményben köteles megkezdeni tanulmányait.

Miután elkezdtek megépülni a különböző fogyatékosági típusoknak megfelelő nevelő-oktató intézmények, egyre inkább kezdett a differenciált oktatásra való nyitottság kibontakozni.

Elsőként külföldön a fejlettebb országokban, már az 1960-as években megkezdődtek a különböző integrált nevelés alapjai, korlátozni kezdték a szegregációt és differenciálni kezdték a tanulók oktatását. Ezzel szemben hazánkban csak ekkor kezd kibontakozni a fogyatékos gyermekek iskoláztatási jogai. (Dobi, Kiss 1962)

A 70-es évek közepén kezdett kibontakozni az integrált nevelés gondolata, majd a 80-as években módosítják az oktatási törvényt és elindulnak az első utazó gyógypedagógusi tanárok, valamint kutatások az integrált oktatásról. (Gordosné, 2004)

Az integrációs törekvéseket több nemzetközi kinyilatkoztatás is segítette előtérbe helyezni. Már az 1948. Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata: 26. cikk. is kimondja, hogy „*Minden személynek joga van az oktatáshoz. Az elemi oktatás kötelező*”. (ENSZ 1948)

Az 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről, 23. cikk úgy határoz, hogy a fogyatékos gyermeknek biztosítani kell az oktatását, egészségügyi ellátását, gyógyító-nevelését, hogy elősegítsék kulturális és szellemi növekedését. (1991. évi LXIV. tv.)

A Salamancai nyilatkozat és Cselekvési Tervezet A sajátos nevelési igényű tanulók számára leírja, hogy „*Minden gyermeknek alapvető joga van a közoktatáshoz.... egyéni tulajdonságai, érdeklődési köre, képességei és tanulási szükségletei vannak*”. (Schiffer 2006,7)

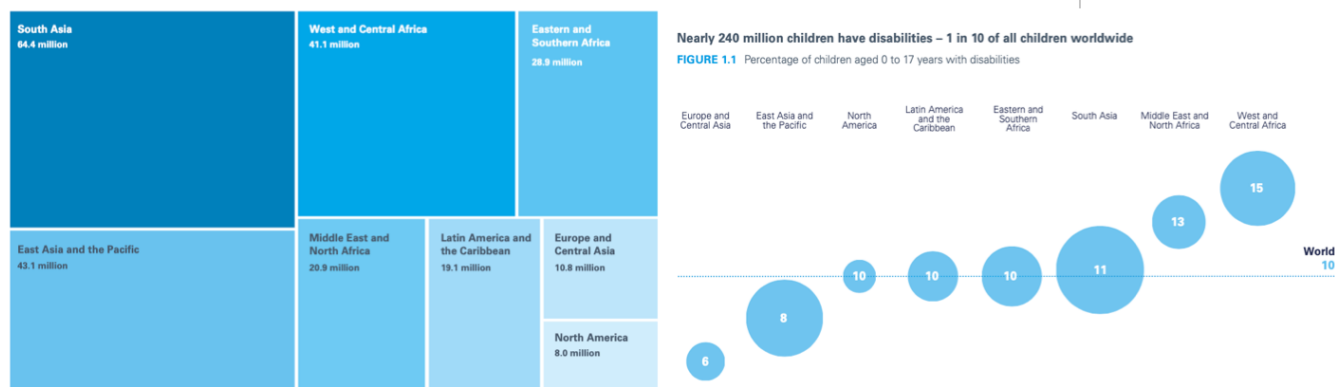
Mindenkinek, aki sajátos nevelési igénnyel rendelkezik, legyen lehetősége arra, hogy olyan többségi iskolába járjon, amely alkalmazkodik hozzá, továbbá egy gyermekközpontú pedagógiával képes kezelni ezen sajátos nevelési igényeket. Az ilyen inkluzív orientáltságú iskolák leghatékonyabb eszközei a diszkrimináció elleni küzdelemnek, mert létrehoznak egy befogadó társadalmat és mindenkinek lehetőséget biztosítanak a tanuláshoz. (UNESCO 1994)

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 2003. évi módosítása hivatalossá teszi a sajátos nevelési igényű, azaz SNI fogalmát és meghatározza, hogy hol és milyen keretek között történhet fejlesztésük-nevelésük. A 23. paragrafus írja le, hogy az SNI gyermekek nevelése-oktatása megvalósulhat integrált keretek között is. (2003. évi LXI. tv.)

4. Fogyatékosággal élő gyermekek:

Az UNICEF 2013-as adatbázisa szerint közel 93 millió 14 év alatti gyermek élt valamilyen fogyatékosággal. (UNICEF 2013) A legújabb, 2021-es felmérés alapján, a 0-tól 17 éves korig terjedő gyermekek mérése alapján, ez a szám, több, mint a duplája, közel 240 millióra tehető. (UNICEF 2021)

FIGURE 1.2 Number of children aged 0 to 17 years with disabilities

1. ábra: A 0 és 17 év közötti fogyatékossgal élő gyermekek százalékos aránya

Forrás: UNICEF 2021

Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai szerint, 2001-ben a 14 éven aluli fogyatékossgal élő gyermekek száma több, mint 28 000 volt. 2016-os mérések adatai szerint ez a szám csökkent, nem érte el a 23 000 főt. (KSH 2021)

5. Óvodáskorú gyermekek érzelmi fejlődése

A gyermek 2 éves kora után kezdi el elhatárolni magát a külvilágtól és felfedezni önálló identitását. (Giddens 2008) 3 éves korban megkezdik az óvodát, az első közösségbe kerülés időszakát, ha az előző időszakban nem vett részt bölcsődei ellátásban. A kisgyermek bekerül a vele azonos korú gyermekközösségbe, elválí szüleitől. Azok a gyerekek, akik kevés időt töltenek az óvodába lépés előtti időszakban azonos korú gyermekekkel, nem vettek részt nappali ellátásban, a későbbiekben a társas interakciókban való megnyilvánulásuk sokkal nehezebb lesz, mint tapasztaltabb társaiké. (Gyermekút 2019) Számukra az anyától való elszakadás sokkal nehezebben megy végbe, több időbe telik alkalmazkodni társaikhoz. Ebben az időszakban a gyermekek világgépe még egocentrikus. Nem értik még, hogy a másik személy miért nem úgy gondolkodik, ahogy ő. Nem képesek nézőpontot váltani, csak a saját szempontjukból képesek észlelni a környezetet. (Ranschburg 2009) A kisgyermek vágynak a figyelemre. Kevin Leman pszichológus fogalmazta meg, hogy ezt kétféle módon érhetik el. Ha a pozitív viselkedésükre nem kapnak reakciót, akkor a negatív viselkedést fogják alkalmazni. Olyan viselkedésformákat kezdenek alkalmazni, amit velük szemben is alkalmaznak. Következtetesképp, ennek hatására a kisgyermek úgy viszonyul másokhoz, amilyen módon vele szemben bántak szülei.

Ebben a korban kezd el tudatosulni viselkedésük és kibontakozni személyiségük, amelyet a genetika mellett a környezeti faktorok is alakítanak. (Atkinson 2005) Ez a szakasz lesz a kulturális tanulás legintenzívebb szakasza (Giddens 2008), viszont egymás tudatos bántása 5

éves korig nem jellemző. A csúfolódás és direkt bántalmazás már egy magasabb szintű érettséget igényel (Bojti 2022).

Az óvodában a gyerekeknek meg kell tanulniuk, hogyan viszonyuljanak társaikhoz, hogy a közösség minden tagja egyenjogú. Nem csak a pedagógusokat, de egymást is tisztelniük kell. Ebben az életszakaszban kezdenek önmaguktól is különbséget tenni aközött, hogy mit szabad és mit nem. 3 éves kor körül a gyermek magatartását erősen befolyásolja a „superego/felettes én”. A superego a személyiség azon része, mely segít a szocializáció során a szülőtől tanult értékeket és erkölcsi viselkedését beépíteni a saját viselkedésébe. Vagyis a gyermek a magatartásán keresztül vetíti ki a külvilág számára a szülők által, vele szemben állított igényeket. Ezért nagyon fontos, hogy a szülő milyen erkölcsi normák szerint él, ugyanis Freud szerint a gyermek a szülő superegojával azonosul.

Az óvodába lépés után, ha a gyermek nem járt bölcsődébe, már nem csak a szülői felettes én fog a gyermekre hatni, de a pedagógusé is, hiszen ideje nagyrészt, már nem otthon, hanem az intézményben fogja tölteni, ahol más szabályoknak kell megfelelni. (Ranschburg 2009)

Az óvodapedagógus feladata, hogy olyan elfogadó légkört teremtsen minden gyermek számára, ahol a különböző szociális háttérrel rendelkező gyermekek együttnevelése végbe mehessen.

Mivel minden ember sztereotípiák nélkül születik így az otthonról hozott minta lesz a gyermek viselkedésének elsődleges meghatározója. Az óvodában a gyerekek úgy fognak a fogyatékkal élő társaik felé viszonyulni, ahogy a pedagógusok és a szülők bánnak velük. „A gyerekek könnyen elfogadják egymást, ha a felnőttek támogatják ebben őket.” (Gyermekút 2019, 135) Azonban senki nem születik empátikusnak. Az egymás felé való empátiát meg kell tanulni.

Alfred Adler szerint „*empatizálni annyit jelent, mint látni a másik ember szemével, hallani a másik ember fülével és érezni a másik szíve szerint.*” (Buda 1978, 11)

Az empátia nem alakul ki magától senkiben, ez egy hosszú folyamat eredménye, ami sok tényezőtől függ. Szükség van két személy között egy kommunikációs kapcsolatra és az empátia kialakulását akarni is kell, vagyis szükséges a másik iránti figyelem. Ennek a kommunikációs kapcsolatnak nem feltétlenül kell verbálisnak lennie, olykor apró gesztusok is elegendő hozzá. Az empátia kialakulásának egyik feltétele még, hogy a másik személy valós élményeket, érzéseket adjon át.

Buda Bélát idézve „*az empátia a személyiség olyan képessége, amelynek segítségével a másik emberrel való közvetlen kommunikációs kapcsolat során bele tudja élni magát a másik lelkiállapotába. Ennek a beleélésnek a nyomán meg tud érezni és érteni a másiban olyan*

emóciókat, indítékokat és törekvéseket, amelyeket az szavakban direkt módon nem fejez ki, és amelyek a társas érintkezés szituációjából nem következnek törvényszerűen.” (Buda 1978, 39)

5.1. Inklúzió az óvodában

2/2005. (III.1.) OM rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve határozza meg, hogy az óvodai nevelésben a fogyatékkal élő kisgyermek fejlesztése-nevelése milyen módon valósuljon meg. (2/2005. (III.1.) OM rendelet)

Jogilag a fogyatékkal élő kisgyermek is 3 éves koruktól vehetnek részt az óvodai nevelésben és ha a szülő által választott intézményben megvannak a tárgyi és személyi feltételek, azaz megfelelő képesítésű gyógypedagógussal rendelkezik és az alapító okiratban fel van tüntetve, hogy az intézmény képes a sajátos nevelési igényű gyermek fogadására, akkor nem szükséges gyógypedagógiai intézménybe járnia a gyermeknek. (Illyés 2000)

Ahogy a Salamancai nyilatkozat is kimondja az intézményeknek szükséges a befogadó környezet, hogy minden gyermek egyéni szükségleteit tudják kielégíteni. Ebbe ugyanúgy a sajátos nevelési igényűek is beletartoznak. A nyilatkozat fontos kulcsmondatokat fogalmaz meg a befogadó társadalom kialakításáról, az egyenlő bánásmód alapjairól, miért szükséges a kirekesztő szemléletmód megváltoztatása. (UNESCO 1994)

Az inkluzív nevelés sikerességét jelentősen meghatározza, hogy milyen közegbe kerül a sajátos nevelési igényű gyermek, hogyan fogadják őt be, valamint a fogadott gyermek milyen személyiségjegyekkel rendelkezik. Elmondható, hogy minél korábban találkoznak a gyermekek fogyatékkal élő társaikkal, annál könnyebben fogadják be közösségükbe. A koragyermekkorban még teljes nyitottsággal állnak a világ megismeréséhez a gyermekek, de ehhez fontos a pedagógusok hozzáállása és az otthonról hozott minta.

Az együttnevelés nem csupán a fogyatékos gyermekek számára lehet előnyös, de ép társaiknak is. Azok a gyerekek, akik környezetében fogyatékkal élő gyermekek is élnek, jóval empatikusabbak lesznek mások felé, könnyebben alkalmazkodnak az élet különböző helyzeteihez és a későbbiekben természetesebbnek fogják venni a segítségnyújtás kérdését. Azok az intézmények, ahol vegyesen vesznek részt a gyermekek a nevelésben, előnnyel indulnak a szegregált intézményekkel szemben a „bullying”, azaz a hosszú ideig tartó szándékos, bántalmazó cselekvésekkel szemben. Legyen szó csúfolódásról, megalázásról, kiközösítésről vagy fizikai bántalmazásról.

Az együttnevelésről elmondható, hogy a kisgyermek körében az óvodában sokkal könnyebben fogadják a pedagógusok a sérült gyermekeket, mint az iskolában. Tapasztalatok

alapján a sikeresség abban rejlik, hogy a kisgyermeknek még nem kell megfelelni különböző elvárásoknak és követelményeknek, míg az iskolában már a pedagógusok sokat várnak el, munkájuk inkább teljesítményorientáltnak mondható a gyermekek irányába. (Illyés 2000)

A fogyatékossgal élő gyermekek sok előnyre tehetnek szert, ha együtt nevelkednek ép társaikkal. Nem kell kiszakadniuk az elsődleges szociális közegből, nem kerülnek el a családtól. Már kis korban megtanulnak a többségi társadalomban élni, a későbbiekben is könnyebb lesz szocializálódniuk. Az iskolában jobban fognak teljesíteni, ha támogató környezet veszi őket körbe és a pedagógusok megfelelően differenciált oktatást nyújtanak, és önállóbbak lesznek. Viszont, ha a többségi intézményben nem kapják meg a megfelelő segítséget, háttérbe szorulnak, önértékelési problémák alakulhatnak ki és könnyedén lemorzsolódhatnak társaik körében. Ezen felül nem csak az atipikusan fejlődő gyermek számára hasznos az együttnevelés, de a többi gyermeknek is, mivel empátikus készségük és az érzelmi intelligencia szintjük is magasabb lesz, ezáltal a későbbiekben is segítőkészebbek lesznek. (Fischer 2009)

Az óvodában, azok a csoportok, ahol vegyesen részt vesznek tipikusan és atipikusan fejlődő gyermekek, magasabb iskolai teljesítményt mutatnak, mint a homogén csoportok. Emellett társadalmilag is magasabb szintre kerülnek. Az integráció megszüntetheti a stigmatizációt, csökkentheti a diszkriminációt és növelheti az előítéletmentességet. (Mesterházi 2019)

5.2. Pedagógus szerepe az óvodában

A pedagógus szerepe az óvodai inkluzív nevelés kialakításában elengedhetetlen. Ő fogja azt a példát mutatni hozzáállásában a gyermekeknek, amit követni fognak a fogyatékossgal élő társaikkal szemben. A pedagógus feladata, hogy bővítse a gyermekek ismeretét és megismertesse velük, hogy milyen különböző emberekből áll a társadalmunk. A pedagógusnak kell segíteni, hogy a kisgyermekben pozitív és tiszteletteljes attitűd formálódjon fogyatékossgal élő társaik irányába.

Az attitűd szó a latin „aptus” szóból származik és jelentése alkalmasságot; akcióra való készség szubjektív vagy mentális állapotát jelenti. Ma úgy határozzák meg, hogy beállítottságot, hozzáállást, viszonyulást jelöl valami vagy valaki felé. Rozgonyi Tiborné azt írta le, hogy az attitűd mindig valamilyen tárgy felé irányul, ezért a fogalom jelentése „*az egyének valamilyen értékre irányuló lelkiállapota.*” (Rozgonyi 2001, 35)

Csepeli György Szociálpszichológia című írásában fejtette ki, hogy az attitűd miként befolyásolja a viselkedést. Írása szerint az attitűd biológiailag öröklődik és a környezeti

faktorok formálják. Tehát fontos, hogy mit tapasztalunk meg kisgyermekként és mit vár el tőlünk a környezetünk, milyen normák szerint élünk. (Csepli 2001)

Kropfné Knipp Mária a pedagógusjelölteknek jegyezte le, miként kategorizálhatók a nevelői attitűdök:

1. Meleg nevelői attitűd: A pedagógus érdeklődik a gyermek felől, segíteni próbálja. Viselkedésével oldja a feszültséget és a gyermekben keletkező szorongást. Gyermekközpontú a hozzáállása.
2. Hideg-engedékeny attitűd: A pedagógus kötelességeként elvégzi feladatát, nem mutat érzelmi érdeklődést a gyermekek irányába, nem alakít ki kapcsolatot.
3. Hideg-korlátozó attitűd: A pedagógusnak a gyermekek teljesítménye fontos, nem a személye. Érzelmeket nem mutat irányukba, a gyermekekben szorongást kelt hozzáállása. (Kropfné 2000)

A pedagógus attitűdjéből tükröződnie kell, hogy ő nem tekint a fogyatékossgal élő gyermekekre olyan betegként, akit meg kell gyógyítani. Inkább az erősségeire és a lehetőségeire koncentráljon. Támogató környezet kialakításával lehet lehetőséget adni a gyermek fejlődésének. Ezzel megakadályozhatja, hogy a gyermek egy folyamatos címkét viseljen magán. Ne az állapota határozza meg a személyét.

6. Integrációs törekvések a hazai kutatások fényében

A KSH adatai szerint a 2019/2020-as nevelési évben, Magyarországon az óvodába íratott gyermekek száma 330,5 ezer fő volt és 3,1%-uk, valamivel több, mint 10.000 gyermek sajátos nevelési igényű, akik 82%-a integrált nevelésben részesült. (KSH 2020) A 2022/23-as tanévben a gyermekek összlétszáma csökkent 322 868 főre, ellenben a sajátos nevelési igényű gyermekek száma 11 578-ra emelkedett. (KSH 2023)

Az SNI gyermekről, a sérülése specifikumától és a fogyatékossgának súlyosságától függően, a szakértői bizottság dönti el, hogy nevelése folyhat-e többségi óvodában vagy ellátása gyógypedagógiai, esetleg konduktív pedagógiai intézményben történjen.

Szabó Diána 2014-ben készített kutatást a pedagógusok attitűdjéről az SNI tanulókkal szemben. A kutatást a Közép-magyarországi régióban végezte általános- és középiskolai pedagógusok körében. A cél az volt, hogy feltárja a negatív attitűdöt befolyásoló tényezőket, amik megismerése segíthet a befogadó személet kialakításában. A vizsgálat során az derült ki, hogy

az alsóbb évfolyamokon tanítók befogadóbbak az SNI gyermekekkel szemben és a fővárosban dolgozó pedagógusok kevésbé befogadóbbak, mint a kistérségeken és negatívabb attitűddel rendelkeznek. A szellemi fogyatékossgal élő tanulókat nehezebben integrálhatónak tartják, mint a motoros vagy érzékszervi fogyatékossgal élőket és a pedagógusoknak nincs kellő ismerete a különböző fogyatékossgai típusokról és a fogyatékossgal élő gyermekek neveléséről. (Szabó 2014)

Pető Ildikó és Ceglédi Tímea attitűdvizsgálatából az derült ki, hogy a többségi intézményben tanító pedagógusoknak nincsen megfelelő tudása a sajátos nevelési igényű gyermekekről, nevelésükről, oktatásáról, valamint nem bíznak a taníthatóságukban. (Pető, Ceglédi 2012)

Fischer Gabriella 2009-ben a fővárosban és agglomerációjában végzett kutatást az integrációval kapcsolatos attitűdről pedagógusok és szülők körében. A kutatás eredményei alapján az agglomerációban élők sokkal nyitottabbak a fogyatékossgal élő gyermekek felé, mint a nagyvárosban élők. Ez annak tudható be, hogy a kistérségben élők szorosabb kapcsolatban élnek egymással, nyitottabbak egymás felé. (Fischer 2009)

7. Szülők attitűdje a fogyatékossgal élő gyermekek felé

A szülők hozzáállása a gyermekek együttneveléséhez nagyban hozzájárul annak sikeréhez. A szülők attitűdjét is sok minden befolyásolhatja. Például a nem, életkor, iskolázottság, hogy a család ismertségi körében él-e fogyatékossgal élő személy vagy saját gyermekének van-e kapcsolata fogyatékos személlyel, és milyen az adott személy fogyatékossga típusa.

Fischer Gabriella attitűdkutatása nem csak a pedagógusokat vizsgálta, de a szülőket is. A vizsgálatból az derült ki, hogy a szülők nyitottabbak a fogyatékossgal élő gyermekek felé, mint maguk a pedagógusok, valamint a testi fogyatékossgal élőket könnyebben elfogadják, mint a szellemi fogyatékossgát. (Fischer 2009.)

7.1. Fogyatékos gyermek elfogadása a saját családban

Egy várandós nő szinte biztosan találkozik a terhesség 9 hónapja alatt, azzal a kérdéssel, miszerint fiút vagy kislányt szeretne-e. Általában a válasz erre az, hogy mindegy, csak egészséges legyen.

Egy fogyatékossgal született gyermek érkezése a családba mindig egyfajta krízishelyzetet szül. A családnak több fázison kell átesnie, míg sikerül feldolgozni a kialakult helyzetet. A hozzáálláshoz hatással van a közvetlen és közvetett környezet magatartása is, illetve az adott társadalom attitűdje. (Radványi 2013)

8. Befogadó környezet kialakítása

Egy befogadó környezet kialakításához komoly erőfeszítésekre van szükség. Felkészülten kell csinálni, kidolgozott tervvel. Az elfogadáshoz a környezet érzékenyítésére van szükség. Az érzékenyítés más szóval szemléletformálás. Csereklye Erzsébet így idézi Domján Annamária és munkatársait „*Az érzékenyítés célja tudatosan hatni és befolyásolni másokat, a résztvevők szemléletének formálása, a saját magukhoz és ennek alapján más kultúrákhoz való viszonyuk tudatosítása..., melyben az egymás megértése, az egymás iránti tolerancia és empátia legyen az alapvető attitűd, amivel közelítünk a gyerekek és egymás felé is.*” (Nagy 2017, 138)

Ranschburg Jenő úgy határozza meg, hogy a barátság kialakulásához három feltételnek kell megvalósulnia.

1. Kölcsönös szimpátia.
2. Hasonló értékrend.
3. A két személy képességei és igényei egészítsék ki egymást.

A három feltétel alapja egy kölcsönösen kedvező kapcsolatnak, ami kialakítja két ember között a barátság viszonyát. Azonban, ha ez a kölcsönösen kedvező kapcsolat kezd megbomlani és csak az egyik fél tesz érte, a barátság hamar elromlik. Az óvodáskorú gyermekek is ehhez a feltételrendszerhez hasonlóan válogatják meg kivel szeretnének szívesen barátkozni, bár náluk még nem a másik értékrendszere a mérvadó, sokkal inkább a kölcsönösen szeretett tárgyak, játékok. (Ranschburg 2009)

Azok a személyek, akik gyakran találkoznak fogyatékossgal élőkkel pozitívabb attitűddel fognak rendelkezni. Ha nem rendelkeznek elég információval, akkor elutasítás alakulhat ki az ismeretlentől és negatív hozzáállás. Ha nincs a közvetlen környezetükben sérült személy, akkor érzékenyítő programokon is részt vehetnek, amit a pedagógusok is tarthatnak az óvodában. Ezek a programok akkor érnek célba, ha nem csak tájékoztatás szintjén történik az ismeretátadás, de interaktív, tapasztalati úton, rendszeres alkalmakkal.

A csoport felkészítése során, a pedagógus olyan nézőpontot és gyakorlatot próbál átadni, melynek hatására a gyermekek alkalmazkodni tudnak a velük együtt élő fogyatékossgal élő társaikhoz. Beleépül az értékrendjükbe, hogy ők sem különböznek ép társaiktól, se segítségre szorulhatnak a mindennapokban. A pedagógus, vagy más szakértő által tartott érzékenyítés hatására a csoporton belüli kiközösítés csökken, megszűnhet a kirekesztés, növelve az egymás

iránti elfogadást. A gyermekek figyelmesebbé válnak társaik irányába és megértőbbek lesznek egymással. (Hujber 2018)

Az óvodai integrációt segítheti mentálhigiénés szakember, pszichológus, aki szakmai konzultációt tart a pedagógusoknak, a szülőknek pedig tanácsadást. Ehhez természetesen a szülők együttműködésére van szükség.

A gyermekek érzékenyítése többféle úton történhet. Mesék által, személyes tapasztalat útján vagy tárgyi megismeréssel.

A mesék azért lehetnek hasznosak ebben a korban a gyerekek számára, mert ilyenkor még gondolkodásmódjuk egy „mágikus világkép”, amikor is bármi megtörténhet, amit elképzelnek, csakúgy, mint a mesékben és ilyenkor még képekben gondolkodnak. Számukra a lehetetlennek tűnő dolgok teljesen természetesnek mondhatók. A mesék a gyerekek gondolkodásmódját mutatja be, így könnyen kapcsolatot lehet létesíteni velük általuk. Ebben az életkorban saját maguk is szeretnek történeteket kitalálni és a mesék szereplőinek bőrébe bújni. Azonosulnak a mesehősökkel, hiszen még nem képesek különbséget tenni az objektív és szubjektív valóság között.

Másik elengedhetetlen érzékenyítő eszköz a játék. Az óvodába lépéskor a gyerekek elérik azt a kort, hogy már nem csak egyedül, egymás mellett, de együtt is képesek játszani ugyanazzal a játékkal. A kisebbeknél a közös játék eleinte két gyermekre korlátozódik, majd az életkor előrehaladtával tanulnak meg csoportban, több gyermekkel együtt játszani és elkezdni egymással barátkozni. (Ranschburg 2009)

III. Saját kutatás bemutatása

A dolgozat további részében, a szakirodalom áttekintése után, az általam készített kutatást szeretném ismertetni.

Szakedolgozatom kutatásához kettő kérdőívet állítottam össze a Google Űrlap segítségével. Egyet az óvodában dolgozó szakembereknek és egyet az óvodáskorú gyermeke(ke)t nevelő szülőknek, hiszen a kutatás célja az volt, hogy megismerjem a szülők, illetve óvodáskorúakkal dolgozó pedagógusok attitűdjét a fogyatékossággal élő gyermekek felé, illetve milyen szemlélettel állnak az inkluzív nevelés irányába. Az attitűd felméréséhez főként zárt kérdéseket alkalmaztam a kiértékelhetőség miatt, de nyílt típusúak is megjelentek, hogy több személyes tapasztalatot, gondolatot is le tudjanak írni, mélyebben tudjam elemezni a szemléletmódjuk. A kitöltés teljes mértékben anonim módon zajlott, személyes információkat nem kellett megadni és minden kérdésre önkéntesen dönthették el, hogy válaszolnak-e vagy sem.

A kérdőívet online, egy social media felületen különböző szakmai és szülőcsoportokban küldtem ki, a lehető legnagyobb célközönség elérése érdekében. Összesen 232 válasz érkezett be. 108 pedagógus és 124 szülő töltötte ki a számukra készített kérdőívet.

1. Kutatás eredményei

1.1. Pedagógusok kérdőíve

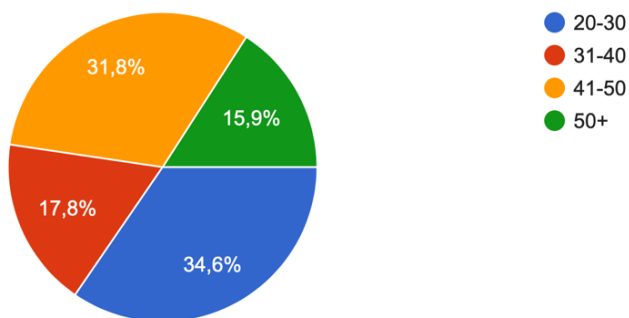
A pedagógusoknak szánt kérdőívet kifejezetten olyan szakmai csoportokban osztottam meg, ami több ezer pedagógus elérését teszi lehetővé. A kérdőív első részében statisztikai adatokat gyűjtöttem az életkor, lakhely, munkavégzés helyszínéről, illetve az eddig végzett nevelői munka éveinek számáról.

A női kitöltők egyértelmű fölényben voltak. A pedagógus kitöltők közül a válaszadók 100%-a nő, egyetlen férfi sem töltötte ki a kérdőívet. Ez az adat egyértelműen mutatja az óvodapedagógusok nemek közti eloszlását.

Az életkori eloszlás igen változatos, egyik csoport sem volt abszolút többségben. A 108 válaszadóból összesen 107-en válaszolták meg, melyik korcsoportoz tartoznak. A legtöbb válasz a 20-30 évesek korosztályától érkezett, összesen 37 főtől. A 31-40 évesek válaszadói lényegesen kevesebben voltak, 19 válasz érkezett tőlük. 34-en voltak a 41-50 éves korosztályhoz tartozók és 17 pedagógus jelölte, hogy 50 év feletti.

Az Ön életkora

107 válasz

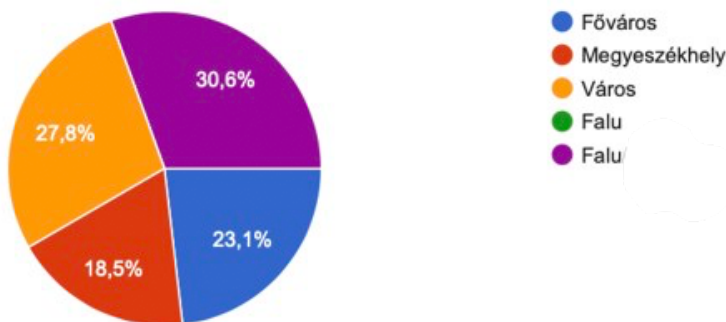
2. ábra: Pedagógusok életkori eloszlása

Forrás: saját

A lakóhely megoszlása alapján, szintén változatos minta alakult ki. A válaszadó pedagógusok közül 33-an falun, 30-an különböző városokban, 25 fő Budapesten és 20 fő valamelyik vármegye székhelyén él.

Az Ön lakhelye?

108 válasz

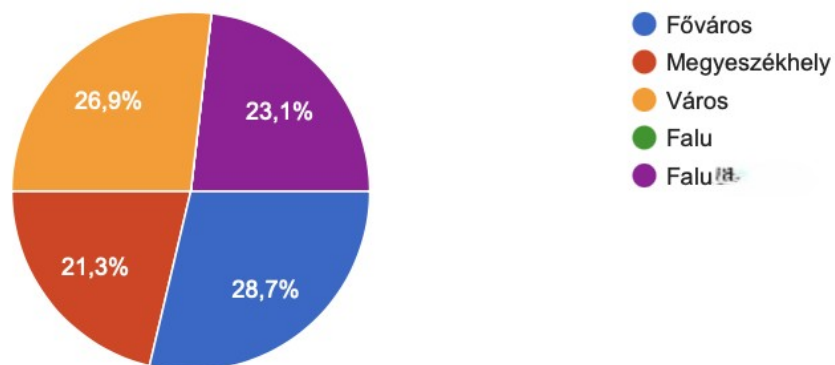
3. ábra: Pedagógusok lakóhely szerinti eloszlása

Forrás: saját

A munka végzésének helye és a lakóhely között kismértékű eltérés mutatkozik. Míg a kitöltők közül a legtöbben falun élnek, a munkavégzést tekintve a válaszadók közül 31-en dolgoznak a fővárosban, 29-en városban, 25 fő falun és 23 fő vármegyeszékhelyen.

Hol dolgozik pedagógusként?

108 válasz

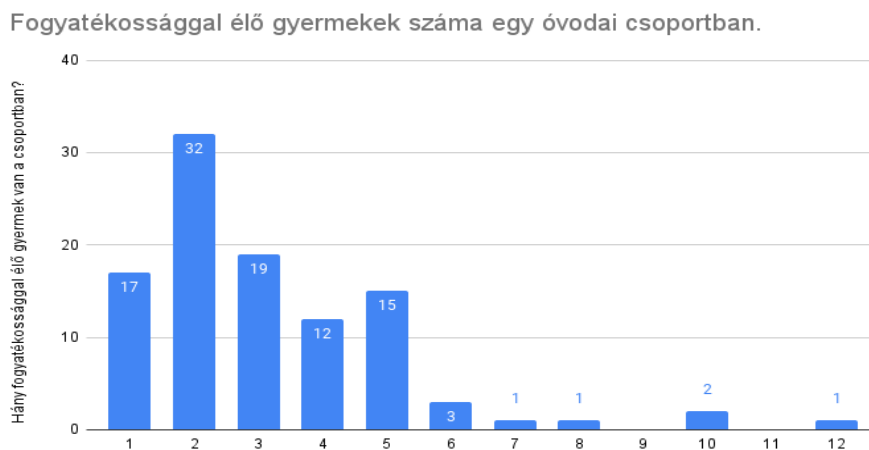
4. ábra: Pedagógusok munkavégzésének helye

Forrás: saját

A statisztikai adatok után az első kérdés a foglalkoztatottságra irányult. A válaszadó pedagógusok közül az óvodapedagógusok voltak abszolút többségben. A 108 kitöltő közül 58 óvodapedagógus, 20 gyógypedagógus, 19 pedagógiai asszisztens, 4 gyógypedagógiai asszisztens, 3 dajka, 3 fejlesztőpedagógus és 1 pedagógus munkakörben látja el munkáját.

A kérdőív kiküldésekor nem tettem kitételt, hogy integrált óvodában dolgozó szakemberek kitöltését várnám, de így is a válaszadók 95,4%-a jelezte, hogy valamilyen fajta fogyatékossgal élő gyermek jár a csoportjába, csupán 4,6%-uk mondta, hogy csak tipikusan fejlődő gyermek nevelését végzik.

Bár voltak válaszadók, akik csoportjában magas létszámban fordulnak elő SNI gyermekek, átlagosan egy csoportban 3 fogyatékossgal élő gyermek van. 32 pedagógus válaszolta, hogy csoportjában 2 SNI gyermek, 19 főnél 3 SNI gyermek, 17 pedagógus csoportjában 1 SNI gyermek nevelkedik. 15 válaszadónál 5 gyermek, 12-nél 4, 3 pedagógusnál 6, 2-nél 10 és még 3 pedagógus jelezte, hogy 7, 8, illetve 12 fő SNI gyermekkel dolgozik egy csoportban.

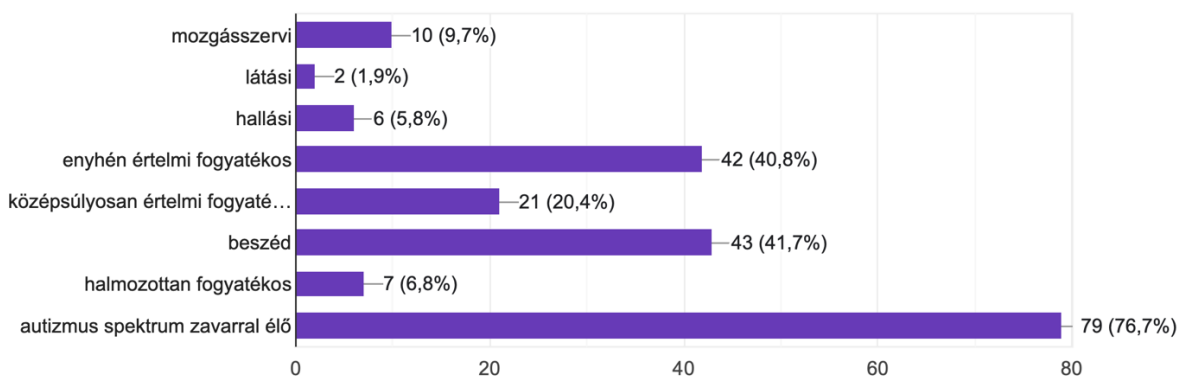
5. ábra: Fogyatékossgal élő gyermekek száma egy óvodai csoporton belül

Forrás: saját

Fogyatékossgal típusát nézve, a legmagasabb számban autizmus spektrum zavarral élő gyermekek fordulnak elő leginkább az óvodákban. Összesen 79 pedagógus jelölte meg, hogy autizmus spektrum zavarral élő gyermek jár csoportjába. 43 válaszadó jelölte a beszéd fogyatékossgal élő gyermeket és 42-en az enyhén értelmi fogyatékossgal. A többi fogyatékossgatípus jóval alacsonyabb számban jelenik meg az óvodákban. 21 pedagógus jelezte, hogy van középsúlyosan értelmi fogyatékossgal élő gyermek a csoportjában és csupán 7 pedagógus írta, hogy halmozottan fogyatékossgal élő jár az óvodába. Ezen felül 6 válaszadó csoportjában jelenik meg a hallási fogyatékossgal, illetve összesen 2-en jelölték a látási fogyatékossgal.

Ha az előző kérdésre igen volt a válasza, jelölje meg milyen típusú fogyatékossgal élő gyermek jár a csoportjába.

103 válasz

6. ábra: A megkérdezett pedagógusok csoportjaiban megjelenő fogyatékossgatípusok.

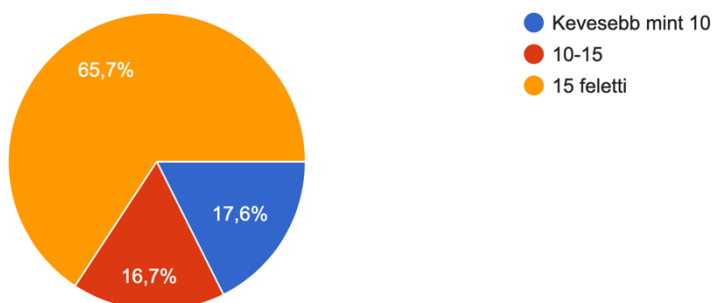
Forrás: saját

Összegezve az SNI gyermekekkel is foglalkozó pedagógusok válaszát, a 103 kitöltő összesen 210 fogyatékossgal élő gyermek nevelését végzi óvodai csoportjában.

A megkérdezett pedagógusok közül csupán 19-en jelezték, hogy kevesebb, mint 10 fős csoporttal dolgoznak, 18-an, hogy 10-15 között van a gyermekek létszáma és a fennmaradó 71 pedagógus 15 fő feletti csoporttal dolgozik. A 19 válaszadó, gyógypedagógus munkakörben tevékenykedik területileg kizárólag városokban. Egyetlen egy óvodapedagógus sem jelezte, hogy alacsony létszámú csoportban végezne nevelő munkát.

Hány fős csoporttal dolgozik?

108 válasz

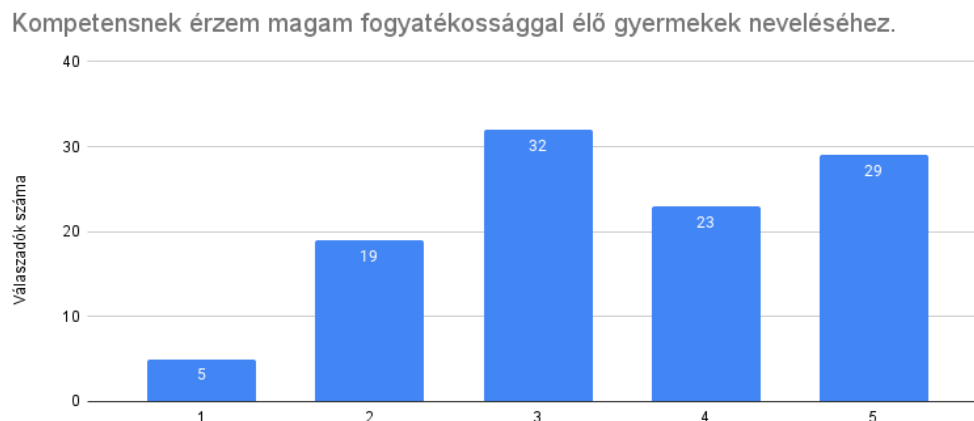

7. ábra: Pedagógusok csoportjainak gyermeklétszáma

Forrás: saját

A kérdőív következő szakaszában állításokat írtam, amelyeket egy 5 fokozatú Likert skálán kellett eldönteni, mennyire igaz a válaszadóra. Az állítások a gyermekek együttnevelésére, annak fontosságára vonatkoztak, a pedagógus kompetenciájára és a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni attitűdre.

A válaszok alapján a pedagógusok többsége nem érzi magát elég kompetensnek, tudásuk bizonytalan ahhoz, hogy fogyatékossgal élő gyermekekkel foglalkozzanak. A válaszadó 108 pedagógus közül 5-en válaszolták, hogy egyáltalán nincs meg a megfelelő tudásuk ahhoz, hogy a fogyatékossgal élő gyermekeket ellássák az óvodában. 2 pontra értékelte kompetenciáját 19 pedagógus és a legtöbb válaszadó, 32-en a kompetenciájuk közepesnek ítélték meg. A skála pozitív felén 23 személy értékelte magát 4 pontra és összesen 29-en jelölték teljes magabiztossággal az 5 pontot.

8. ábra: Pedagógusok kompetenciaérzete SNI gyermekekkel való foglalkozáshoz.

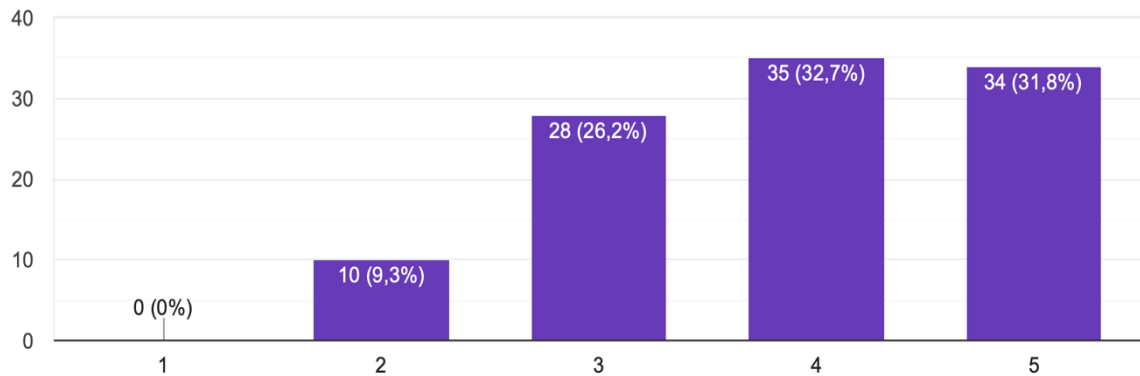
Forrás: saját

A válaszok alapján úgy tűnik, hogy a pályán eltöltött évek száma nem befolyásolja a kompetencia érzését és a megfelelő tudás biztosítását fogyatékossgal élő gyermek neveléséhez. Az adatok alapján feltételezhető, hogy az óvodapedagógusok nem kapnak kellő képzést, hogy különleges bánásmódú gyermekekkel, megfelelő szinten tudjanak foglalkozni. Speciális ismereteik hiányosak. Természetesen magasabb pontszámmal értékelték kompetenciájuk a gyógypedagógusként és gyógypedagógiai asszisztensként dolgozók, akik kifejezetten sajátos nevelési igényű gyermekekre specializálódtak, még akkor is, ha csak 1-2 éve végeznek nevelői munkát. Legalacsonyabb pontszámmal, olyan pedagógusok értékelték önmaguk, akik minimum 10 éve pályán vannak, és rendszerint mindegyikük 15 fő feletti csoportban autizmus spektrum zavarral élő gyermeket nevel.

Amikor a gyermekek együttneveléséről kérdeztem a pedagógusokat, a válaszok alapján úgy tűnik az ép gyermekek elfogadása pozitív irányba tolódik sérült társaik felé. Egyetlen válaszadó sem értékelt a Likert skálán 1 pontra az állítást és csupán 9,3%-uk jelölte be a 2 pontot. A pedagógusok 26,2%-a adott semleges választ, de 32,7%-uk 4 pontra, valamint 31,8%-uk 5 pontra értékelt, hogy a tipikusan fejlődő gyermekek könnyedén elfogadják a fogyatékossgal élő gyermekeket az óvodában.

Az ép gyermekek könnyedén elfogadják sérült társaik.

107 válasz

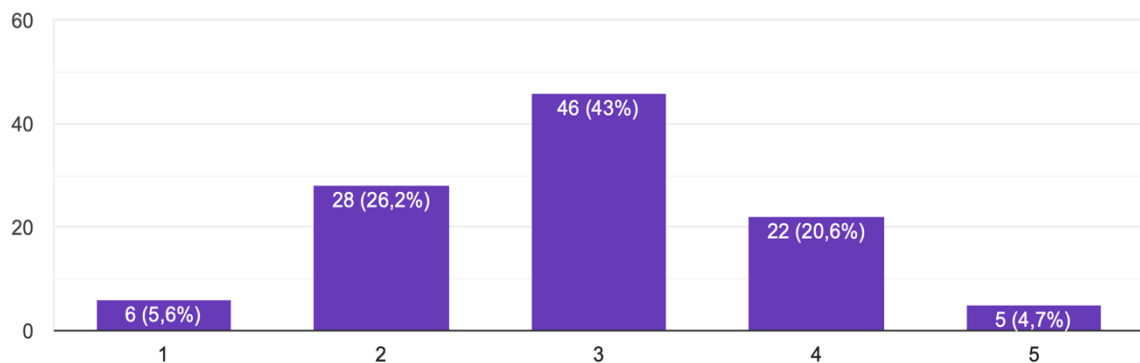
9. ábra: Pedagógusok véleménye arról, hogy az ép gyermekek mennyire könnyen fogadják el sérült társaik.

Forrás: saját

Ezzel szemben a sajátos nevelési igényű gyermekek beilleszkedése inkább a negatív irányba tolódik el. Csupán a pedagógusok 4,7%-a gondolja úgy, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek gond nélkül betudnak illeszkedni a közösségbe és 20,6%-uk adott 4-es értékelést az állításra. A legtöbb válaszadó 3 pontra értékelte, összesen a pedagógusok 43%-a volt bizonytalan az állásfoglalásban. Negatív válaszként a pedagógusok 26,2%-a mindössze csak 2 pontra értékelte a gyermekek beilleszkedését és 5,6%-a a kitöltőknek gondolja úgy, hogy nehézséget okoz a fogyatékossgal élő gyermekeknek beilleszkedniük az óvodába.

A sérült gyermekek könnyedén be tudnak illeszkedni a csoportba.

107 válasz

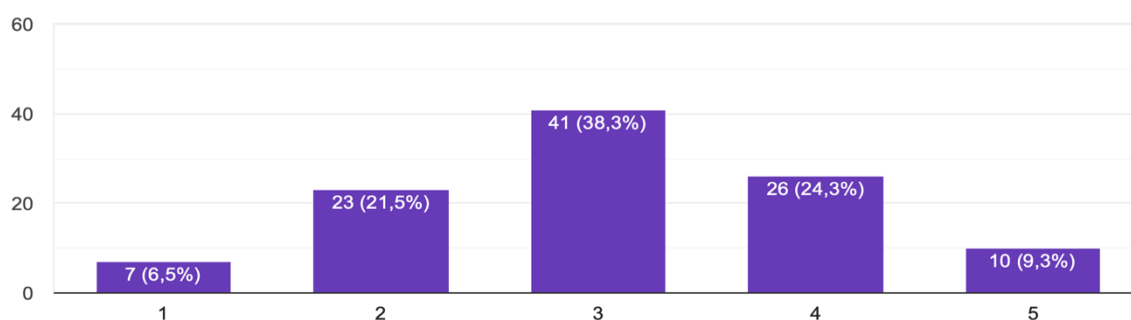
10. ábra: Pedagógusok válasza a SNI gyermekek csoportba való beilleszkedéséről

Forrás: saját

A következő kérdésben a szülők hozzáállásáról tettem fel állítást a pedagógusoknak, amire szintén a Likert-skála 5 pontja közül kellett eldönteniük, mennyire értenek egyet az állítással. A válaszadók eredménye hasonlóságot mutat az előző állítás eredményével. Mindössze a pedagógusok 9,3%-a ért teljes mértékben egyet azzal, hogy a szülők könnyen elfogadják a fogyatékossgal élő gyermekeket az óvodában és 24,3%-uk 4 ponttal, inkább egyetért. Szintén a legtöbb válaszadó a 3-as pontot jelölte meg, összesen a pedagógusok 38,3%-a. 21,5%-a a pedagógusok 2 pontra, valamint 6,5%-uk egyáltalán nem érzi, hogy a szülők el tudnák könnyen fogadni a gyermekeket.

A szülők könnyedén elfogadják a sérült gyermekeket a csoportban.

107 válasz

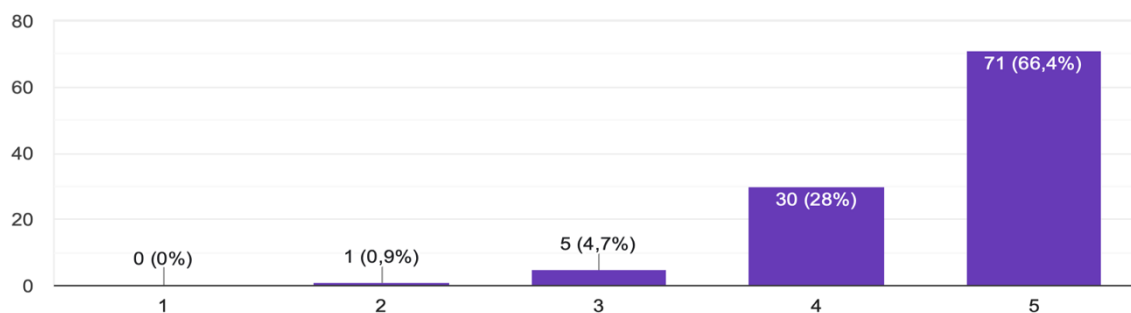
11. ábra: Pedagógusok válaszai a szülők elfogadásáról a sérült gyermekek irányába

Forrás: saját

A pedagógusok többsége, 66,4%-uk teljes mértékben egyetértett azzal az állítással, hogy a szülők hozzáállása befolyásolja gyermekeik viszonyulását is társaik felé. 28%-uk 4 ponttal inkább egyetértett, összesen 4,7%-uk jelölte be a 3 pontot és nem több, mint 0,9%-uk 2 ponttal nem értett egyet az állítással.

A szülők attitűdje befolyásolja gyermekeik hozzáállását sérült társaik felé.

107 válasz

12. ábra: Pedagógusok szerint a szülők hozzáállása mennyire befolyásolja gyermekeik szemléletmódját

Forrás: saját

Feltételezhetjük, hogy bár a tipikusan fejlődő gyermekeknek nem igazán okoz gondot elfogadni sérült társaik, hiszen alapvetően nyitottak a külvilágra, de mivel a pedagógusok szerint a szülők hozzáállása jóval negatívabb az SNI gyermekek irányába, ezért a beilleszkedésük is a szülők attitűdje miatt válik nehezebbé a csoportba.

A kérdőív következő kérdései arra irányultak, hogy a pedagógusok mennyire tartják fontosnak a tipikusan és atipikusan fejlődő gyermekek együttnevelését, valamint mennyire szükséges a fogyatékossgal élő gyermekek elfogadása, érzékenyítés irányukba.

Az együttnevelés fontosságában nagyon nagy szórás mutatkozott. Azok a pedagógusok, akik teljesen elvetik szükségességét, mind az idősebb korosztályhoz tartoznak, hosszú éves munkatapasztalattal és főként nagy létszámú, 15 fő fölötti csoportokban dolgoznak. Beosztásukat tekintve 2 gyógypedagógus, 2 pedagógiai asszisztens és 2 óvodapedagógus adott 1-es értékelést a kérdésre, miszerint mennyire tartják fontosnak a gyermekek együttnevelését.

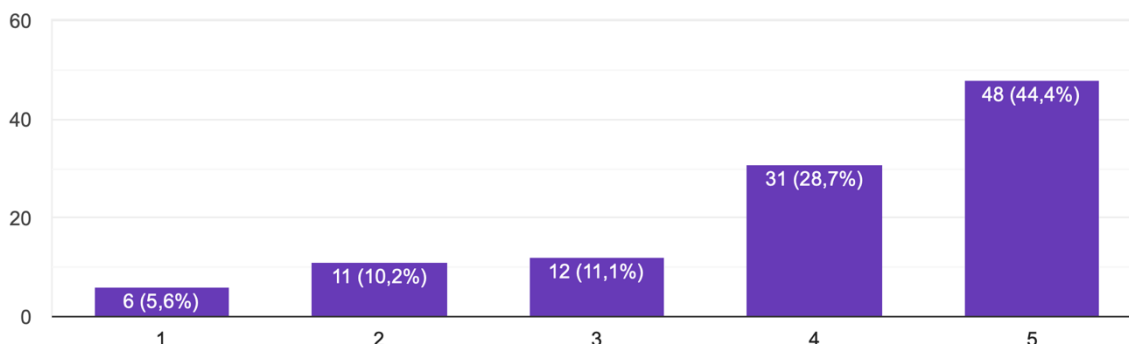
13. ábra: Pedagógusok munkaköre, akik nem tartják az együttnevelést fontosnak

Forrás: saját

Másik 11 pedagógus gondolta úgy, hogy az együttnevelés nem igazán fontos, ők csupán 2 pontra értékelték az állítást. A skála közepét 12 pedagógus jelölte meg, majd a válaszok aránya magas ugrással megnőtt a skála pozitív oldalán. 31 válaszadó pontozta 4-esre a kijelentést és a legtöbben, 48-an teljes mértékben egyetértettek az együttnevelés fontosságával.

Fontosnak tartom a gyermekek együttnevelését.

108 válasz

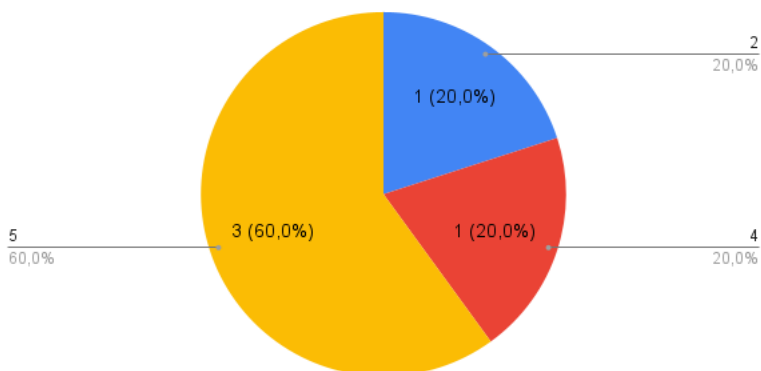

14. ábra: Együttnevelés fontossága a pedagógusok szerint

Forrás: saját

A válaszadó pedagógusok hozzáállása az együttneveléshez határozottan pozitívnak írható le. Fontos megemlíteni, hogy az az 5 pedagógus, aki nem nevel fogyatékossgal élő gyermeket csoportjában, inkább pozitív attitűddel rendelkezik az együttnevelés fontosságát illetően. Egyik válaszadó sem adott bizonytalan választ, egyértelműen alhatárolhatók a válaszok a pozitív, illetve negatív irányba. 1 pedagógus a 2 pontot jelölte meg a skálán, egyikük 4 pontot a maradék 3 pedagógus pedig 5 pontot.

SNI gyermeket nem nevelő pedagógusok véleménye az együttnevelésről

15. ábra: SNI gyermeket nem nevelő pedagógusok véleménye az együttnevelésről

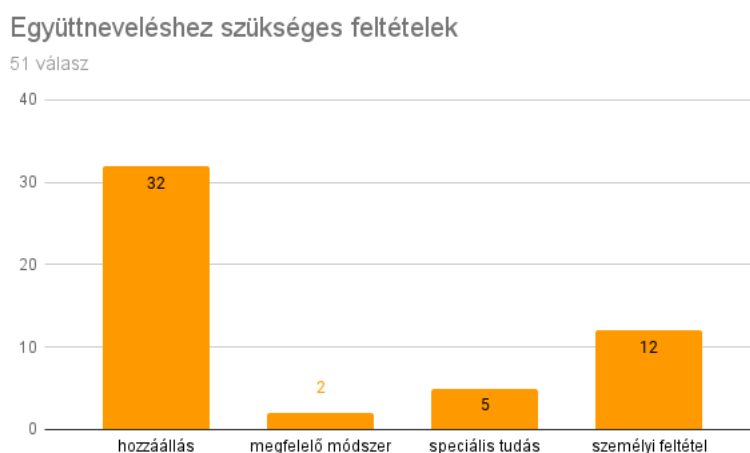
Forrás: saját

A beérkezett válaszok alapján a legnagyobb kihívást a pedagógushiány és a magas létszámú csoportok jelentik. Ha a körülmények nem teljesen adottak, akkor az integráció többet árthat, mint használhat. Valamennyiük válasza szerint a probléma ott kezdődik, hogy túl magas csoportlétszámmal kell dolgozniuk, ahova nagy létszámban integrálnak sajátos nevelési igényű

gyermeket. Ez hátránnyal jár mindenkinek, mivel nem kapják meg a megfelelő odafigyelést és nem jut idő az egyéni megsegítésre sem. Ezen felül hiába próbálnak meg mindent megtenni a sikeres inklúzióért, vannak olyan súlyos, a spektrum szélén álló gyermekek, akiket nem lehet bevonni az együttnevelésbe.

A pedagógusok egy nyílt kérdésben a következő válaszokat adták arra, hogy mi szükséges a sikeres együttneveléshez.

1. Pedagógus hozzáállása a gyermekekhez, személetmódja, hogy milyen értékrenddel rendelkezik. Fontos, hogy elfogadó magatartást tanúsítsanak a gyermekek irányába.
2. Szükségesek különböző tárgyi, de mindenekelőtt személyi feltételek. Megfelelő számú pedagógus jelenléte a csoportban.
3. Birtokoljanak a pedagógusok speciális tudást.
4. Legkevesbé említett feltétel volt pedig a helyes inkluzív módszerek alkalmazása a gyermekek együttneveléséhez.

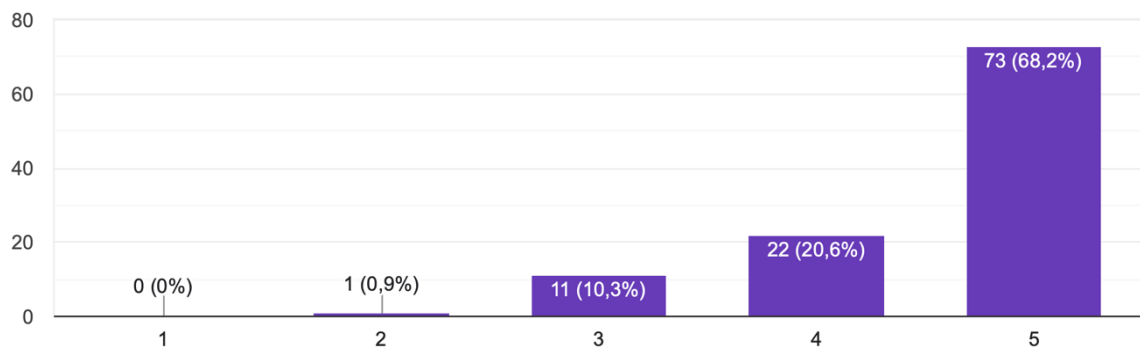
16. ábra: Az együttneveléshez szükséges feltételek a pedagógusok válaszai alapján

Forrás: saját

A további 3 kérdésnél, amik az elfogadásra és érzékenyítésre vonatkoztak, már nem mutatkozott nagy szórás a válaszokban. Abszolút többségben voltak az 5-ös értékelést adók száma, mind az elfogadás, mind a szülők és gyermekek érzékenyítését illetően. 107 válaszadó pedagógus közül 73-an teljes mértékben egyetértettek az állítással, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek elfogadása fontos mind a gyermekek, mind a szülők részéről. Összesen 22 válaszadó jelölte 4 pontra, 11 pedagógus 3-ra és csupán 1 pedagógus érezte úgy, hogy nem annyira fontos a gyermekek elfogadása.

Fontosnak tartom, hogy mind a szülők, mind a gyerekek elfogadják a sérült gyermekeket.

107 válasz

17. ábra: Fogytékossággal élő gyermekek elfogadásának fontossága

Forrás: saját

Szinte teljes mértékben megegyezett a válaszadások aránya arról, hogy mennyire tartják fontosnak a pedagógusok a szülők, illetve gyermekek érzékenyítését SNI gyermekek irányába. Egyetlen válaszadó sem volt, aki szerint ne lenne fontos a kijelentés és mindkét állítást ugyanúgy 86-86 személy jelölte 5 pontra. A 3, illetve 4-es pontnál mutatkozott 1-1% eltérés. A gyermekek érzékenyítését 14 pedagógus jelölte 4, illetve 8 pedagógus 3 ponttal. Emellett a szülők érzékenyítését 13 pedagógus jelölte 4 és 9 pedagógus 3 ponttal.

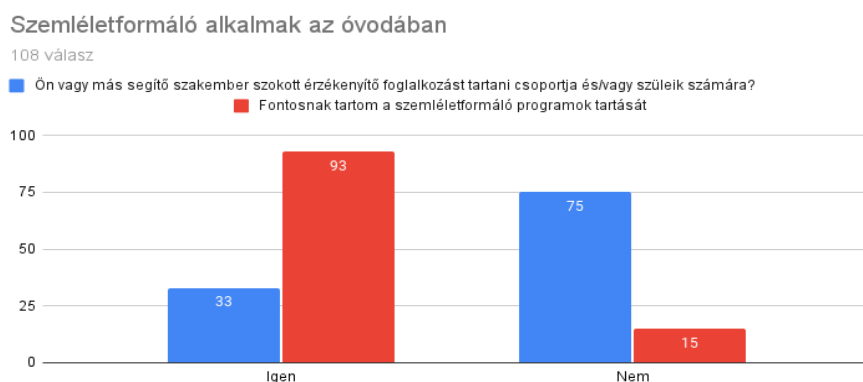
Érzékenyítés fontossága

18. ábra: A fogyatékossgal élő gyermekek irányába történő érzékenyítés fontossága

Forrás: saját

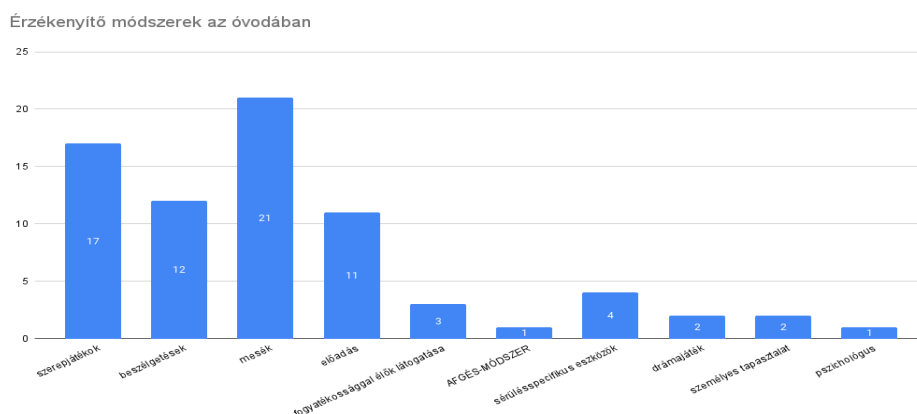
Amikor arról kérdeztem a pedagógusokat, hogy fontosnak tartják-e, hogy érzékenyítő foglalkozások legyenek tartva a gyerekeknek, a válaszadók közül 93-an jelezték a szemléletformáló programok szükségességét és 15 pedagógus szerint nem fontos, hogy ilyen alkalmak legyenek tartva az óvodában. Ennek ellenére figyelemfelkeltő az adat, miszerint 75 pedagógus válaszolt nemmel és összesen 33-an jelezték, hogy az óvodájukban tartanak érzékenyítő alkalmakat.

19. ábra: Szemléletformáló alkalmak az óvodákban

Forrás: saját

Nyílt kérdés formájában kértem azokat a pedagógusokat, akik óvodájában elérhető érzékenyítő foglalkozások, hogy írják le, milyen módszereket alkalmaznak, amivel elősegítik az érzékenyítést óvodai csoportjukban a gyerekek között. A 33 pedagógus közül 32-en válaszoltak összesen. A legtöbbet említett válaszok, amik érkeztek a mesék, illetve szerepjátékok bevonása voltak. Ezen kívül több pedagógus említette, hogy szerveznek beszélgetőköröket és kifejezetten olyan előadásokat, amit fogyatékossgal élő személyek tartanak, emellett a csoporttal is ellátogatnak hozzájuk személyes megismerés céljából.

20. ábra: Érzékenyítést elősegítő módszerek

Forrás: saját

Egyetlen válasz érkezett, ami kiemelkedik a többi közül, valamint számomra mindeddig ismeretlen volt. Az 'AFGÉS-módszer', vagyis A Felnövekvő Generációért és Segítőiért módszer.

Röviden a módszerről: Megalkotója Antal Ágnes óvodapedagógus, óvodapedagógus coach. A módszer alapja, hogy agykontroll technikákat alkalmaz a gyerekeknél csoportos foglalkozás alkalmával. A módszer 4 technikából áll, amik hatására a gyerekek kiegyensúlyozottabbak, nyugodtabbak lesznek. Fejlesztik a gyermekek önbizalmát, kifejezőkészségük, fejlődik empátiájuk és könnyebben fejezik ki érzelmeik. A program célja, hogy elfogadó és pozitív értékrendű gyermekeket nevelhessenek a pedagógusok, akik később ugyanilyen felnőttekké váljanak. (Antal 2023)

A különböző módszerek, illetve programokon kívül a következő kérdésben azt kérdeztem a pedagógusoktól, hogy szerintük mik a legfontosabb tényezők a szemléletformáló alkalmaknak. A 108 pedagógusból összesen 57 személytől érkezett válasz a kérdésre. Leginkább a következő válaszok érkeztek be:

„Szakember, hely, idő.”

„Érthető, gyakorlatias, azonnal hasznosítható, értékadó.”

„Gyakorlatias, konkrét tudást ad, könnyedén átadható.”

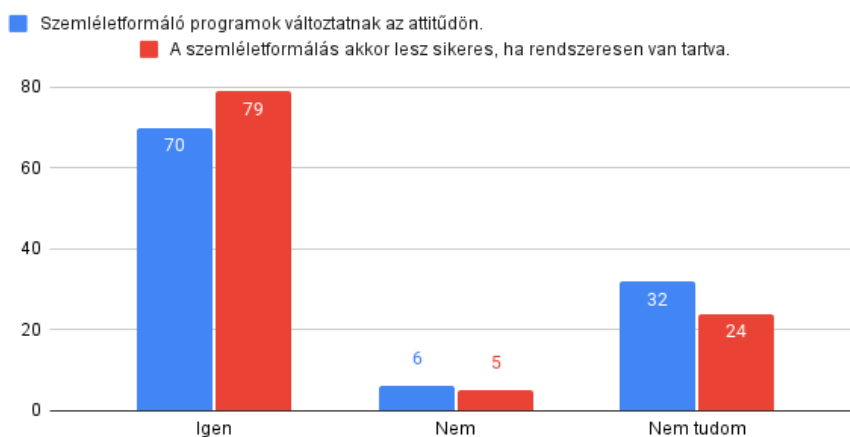
„A gyermekek számára érthető legyen. Figyeljenek a program időtartamára, annyi ideig tartson, amíg egy óvoda figyelni tud. Legyen játékos, humoros, interaktív.”

„Bizalmas légkör, megfelelő hozzáállás, gyakorlatias tudás.”

A válaszok alapján a pedagógusok számára fontos, hogy ezek az alkalmak ne egyszerű tájékoztatás formájában zajlódjanak, de olyan tudást adjanak át, ami közvetlenül beépül a mindennapi életükbe, az értékrendjük részévé válik. A válaszadók többsége úgy is véli, hogy ezek az alkalmak akkor lesznek igazán sikeresek, ha rendszeresen vannak tartva, ugyanis a programok változtathatnak az attitűdön. A megkérdezettek közül 70-en jelölték, hogy a szemléletformáló programok változtatnak az attitűdön és csak 6-an válaszoltak nemmel. A többi 32 válaszadó tartózkodott, a 'nem tudom' kategóriát jelölte meg.

A sikerességet illetően a válaszadók közül már 79 pedagógus válaszolt igennel, hogy rendszeresen kell tartani programokat a hatás eléréséhez. A tartózkodók száma 24-re csökkent és csupán 5 személy jelölte meg a nemet válaszként.

Szemléletformálás eredményessége

21. ábra: Szemléletformáló alkalmak eredményessége

Forrás: saját

Utolsó 2 zárt kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy a pedagógusok szerint milyen személyi feltétele van egy szemléletformáló programnak, szükséges-e, hogy fogyatékossgal élő személy tartsa, vagy sem. A megkérdezettek csupán 4,6%-a gondolja biztosan és 48%-uk jelölte meg, hogy talán akkor sikeresebb egy érzékenyítő foglalkozás, ha fogyatékossgal élő személy tartsa. A válaszadók 45,1%-a szerint nem attól lesz sikeres, ha személyesen érintett személy vezeti az alkalmat, de 2%-uk szerint részben ez is hozzájárul a sikerességhez.

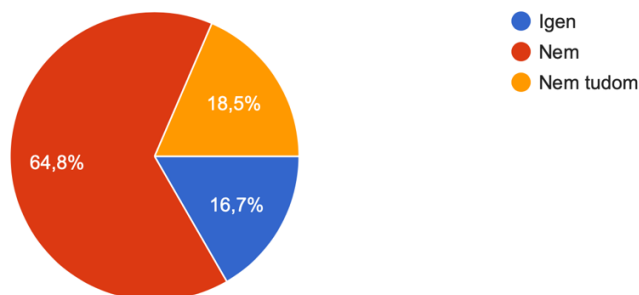
22. ábra: Pedagógusok véleménye a szemléletformáló alkalmak sikerességéről, ha fogyatékossgal élő tartja

Forrás: saját

A 108 kitöltő 64,8%-a azt is jelezte, hogy nem mindegy, hogy ki tartja a programot, csupán 16,7%-uk szerint tud bárki érzékenyítő alkalmat tartani, a maradék 18,5% nem tudott biztos állást foglalni a kérdésben.

Szemléletformáló foglalkozást bárki tud tartani.

108 válasz

23. ábra: Pedagógusok véleménye arról, hogy bárki tud szemléletformáló alkalmat tartani.

Forrás: saját

Az előző kérdésekkel is összevetve, az mondható el, hogy nem a fogyatékoság ténye, de sokkal inkább a megfelelő szaktudás és megfelelő szakember szükséges egy érzékenyítő foglalkozás lebonyolításához.

Fogyatékosággal élő személy bevonása a programba viszont realisztikusabb képet fest és hitelesebbé teszi az előadást. A gyermekek ebben a korban még sokkal inkább vizuális szemlélettel dolgozzák fel a körülöttük lévő világot, a személyes megtapasztalással könnyebben dolgozzák fel az információt. Hosszú távon tudják elraktározni a megélt eseményeket.

A pedagógusoknak szánt kérdőív zárásaként nyílt kérdésként kértem meg a kitöltőket, hogy pár mondatban írják le személyes gondolataikat az együttnevelésről és hogy mit gondolnak, hogyan lehetne empátiára nevelni a gyermekeket. Összesen 65 válasz érkezett be, javarészt az empátiával kapcsolatban. A legtöbb pedagógus a saját példamutatását tartja a legcélravezetőbbnek. Különböző mesék olvasásával, sok beszélgetéssel próbálják a fogyatékosággal szembeni attitűdöt pozitív irányba változtatni a gyermekekben, a helyes értékrendet kialakítani számukra. Ehhez természetesen szükséges, hogy a pedagógus is elfogadó, empatikus értékrenddel rendelkezzen.

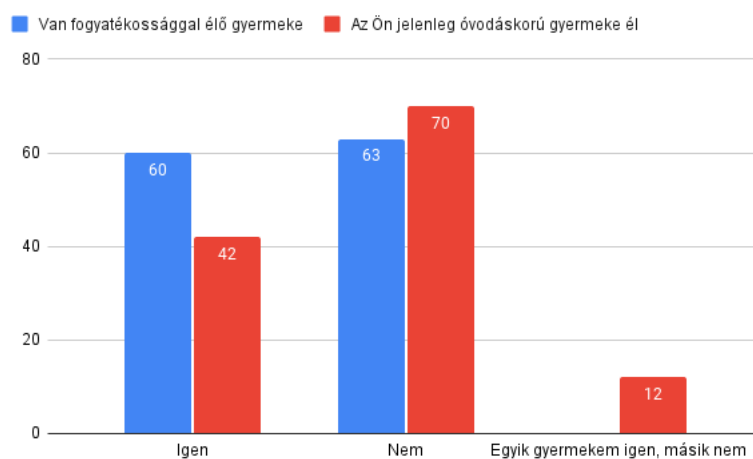
A kérdés megfogalmazásakor arra számítottam, hogy a szülőkkal való együttműködés magas számban lesz megtalálható a válaszok között. Meglepődve tapasztaltam, hogy egyetlen egy válasz érkezett, miszerint az empátiára nevelést a szülőkkal kellene kezdeni. Úgy gondolom az óvodai nevelést nem lehet külön bontani az otthoni neveléstől. Minden gyermek egy adott

mintával, értékrenddel érkezik az óvodába, ahol a nevelésben közös célokat kell felállítani. Fontos, hogy a szülő a pedagógusokkal aktívan együttműködve, csapatban dolgozva neveljék közösen a gyermekeket, hiszen a szülői és a pedagógiai nevelés kiegészítik egymást.

1.2. Szülői válaszok értékelése

A szülőknek szánt kérdőívet szintén social media felületén osztottam meg és ismeretségi körökben, mivel én magam is kisgyermeket nevelek, így könnyebben értem el olyan szülőket, akiknek gyermeke(i) óvodai nevelésben vesz(nek) részt. Összesen 123 kitöltés érkezett vissza, ebből 13 válaszdó volt férfi.

A kitöltők közül 60 személy nevel fogyatékossggal élő gyermeket és összesen 54 szülő óvodáskorú gyermeke él valamilyen típusú fogyatékossggal.

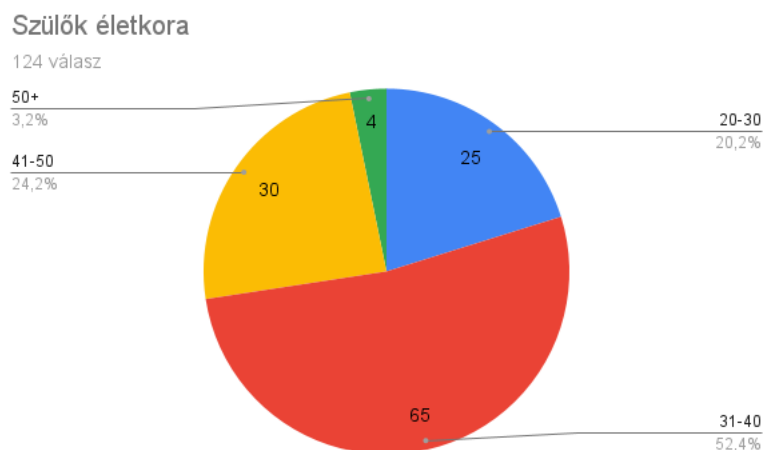

24. ábra: Fogyatékossggal élő és tipikusan fejlődő gyermekek megoszlása.

Forrás: saját

A szülői kérdőívet szintén két részre bontottam, hogy fel tudjam mérni az attitűdbeli különbségeket a fogyatékossggal élő gyermekek szülein és az ép gyermeket nevelők között.

A kitöltők életkori megoszlását 4 csoportra osztottam. A legtöbb kitöltés a 31-40 év közöttiektől érkezett, összesen 65-en töltötték ki a kérdőívet. 30-an küldték vissza a 41-50 év közötti szülők köréből, 25-en a 20-30 évesek korosztályából és érkezett 4 kitöltés 50 év feletti nőtől is.

25. ábra: Szülők életkori megoszlása.

Forrás: saját

1.2.1. Fogyatékossgal élő gyermeket nem nevelő szülői válaszok értékelése

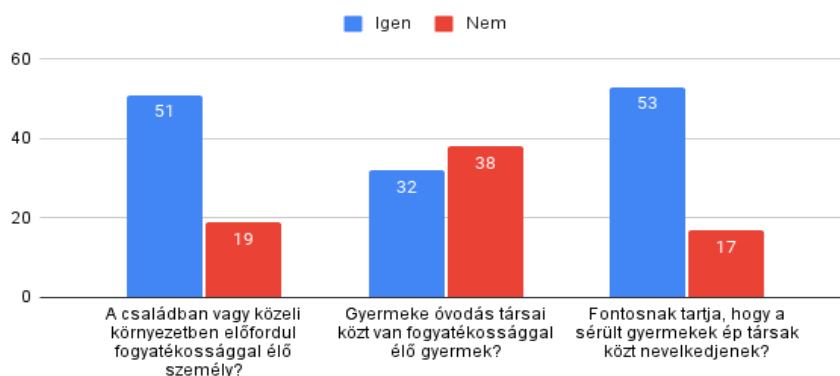
A 70 válaszadó, akiknek nincs sajátos nevelési igényű óvodáskorú gyermeke, a fogyatékossgot korlátozottság, akadályozottság, diszfunkcionális működésként, sérülésként definiálták. Azokat a szülőket is megkértem, hogy definiálják a fogyatékossg szót, akiknek óvodáskorú gyermeke nem él fogyatékossgal, de idősebb testvérnél előfordul. Ők szintén a testi, lelki korlátozottságot, akadályozottságot írták, mint definíció.

A következő kérdésekben a szülők véleményére voltam kíváncsi az együttnevelésről és meglepően, a többségük pozitívan áll hozzá, fontosnak tartják az együttnevelést.

A szülők 75,7%-a tartja fontosnak, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek és ép társaik együtt nevelkedjenek, 24,3%-uk ellenben nem tartja fontosnak az együttnevelést. Majdnem megegyező arányban, 71,4%-ban gondolják úgy, hogy nem szabadna csak szegregáltan, külön intézményben nevelni őket, csak 10%-uk mondta biztosan, hogy fogyatékossgal élő gyermekeknek külön intézményben lenne a helyük, a maradék 18,6% bizonytalan volt a kérdést illetően. Ez a magas pozitív arányszám a hozzáállásban összefügghet azzal, hogy a válaszadó 70 szülő közül 32-en jelezték, hogy gyermekük csoportjába jár atipikus fejlődésű gyermek, valamint 51 szülő válaszolt igennel, hogy közvetlen környezetében él fogyatékossgal érintett személy. A személyes tapasztalattal, könnyebben alakulhat ki pozitív attitűd mások felé. Ez az adat is megerősíti a sajátos nevelési igényű gyermekek számának növekedését, hogy ma már kevés olyan többségi óvoda, óvodai csoport van, ahol ne lenne fogyatékossgal érintett gyermek.

Szülők kapcsolata fogyatékossgal élő személyekkel

70 válasz

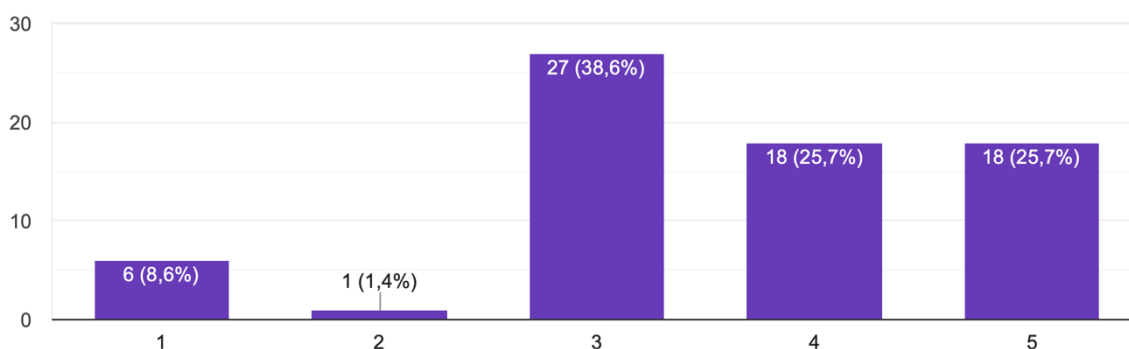
26. ábra: Szülők kapcsolata fogyatékossgal élőkkel

Forrás: saját

A következő kérdéskörben arra kértem a szülőket, hogy 5 fokozatú Likert-skálán jelöljék meg, mennyire értenek egyet az alábbi kijelentésekkel. A válaszok alapján az derül ki, hogy annak ellenére, hogy a szülők preferálják az együttnevelést, ha a saját gyermekük csoportjáról lenne szó, bizonytalanabbak a kérdésben. Az állításnál, miszerint 'Örülne neki, ha gyermekem csoportjába fogyatékossgal élő gyermek járna', a leggyakoribb pontozási érték a 3 volt. Összesen 51,4%-uk értett egyet az állítással fele-fele arányban. 38,6%-a a válaszadó szülőknek értékelte 3-ra, 1,4%-uk 2-re és 8,6%-uk egyáltalán nem örülne, ha fogyatékossgal élő gyermek járna saját gyermeke óvodai csoportjába.

Örülne neki, ha gyermekem csoportjába fogyatékossgal élő gyermek járna.

70 válasz

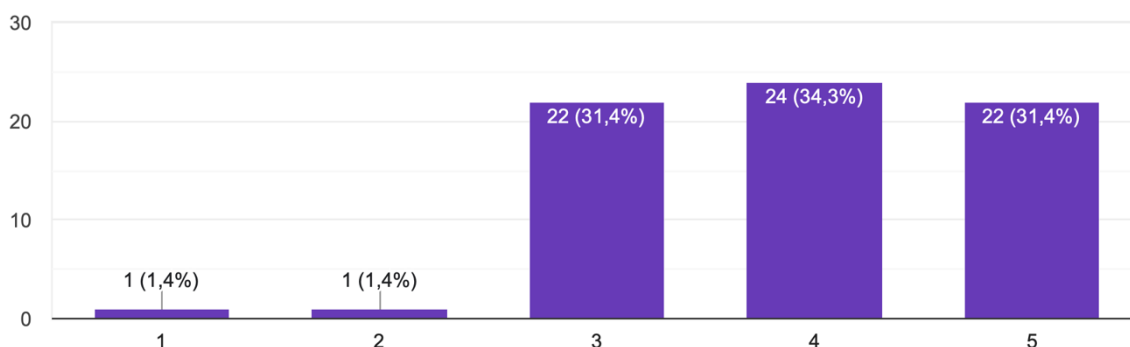
27. ábra: Szülők hozzáállása fogyatékossgal élő gyermekekhez

Forrás: saját

A következő kérdésnél az attitűd pozitívabb irányba tolódott. Összesen 2 személy volt, aki negatív értékelést, 1-es, illetve 2-es pontot adott. 22-22 személy adott 3-as és 5-ös értékelést és a legmagasabb számban, 24-en 4-esre értékelték az állítást, miszerint örülnének, ha gyermeküknek lenne fogyatékossgal élő barátai.

Örülnék neki, ha gyermekemnek fogyatékossgal élő barátai lennének.

70 válasz

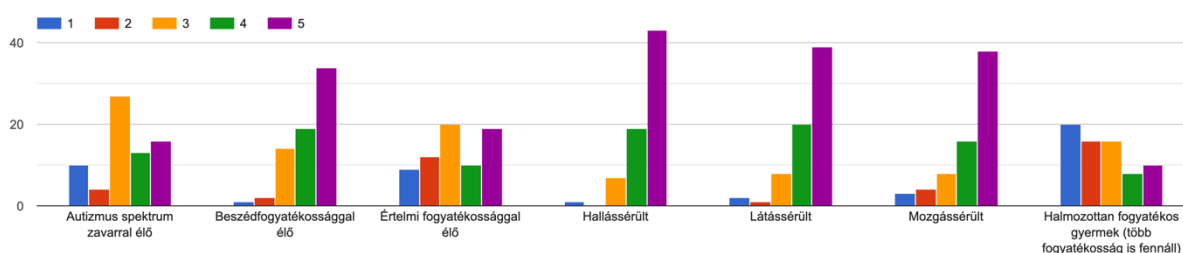

28. ábra: Szülők saját gyermekük fogyatékossgal élő barátjának elfogadása

Forrás: saját

Legérdekesebbnek a fogyatékossgal való hozzáállás bizonyult. Megkértem a szülőket, hogy a felsorolt fogyatékossgal típusokat osztályozzák aszerint, hogy mennyire látnának szívesen gyermekük csoportjában az adott fogyatékossgal élő. Egyértelműen a legmagasabb pontokat az érzékszervi károsodással élők kapták. A legkevésbé elfogadott csoportba pedig a halmozott fogyatékossgal élő gyermekek állnak.

Egy 5 fokozatú skálán, mennyire szívesen látna a gyermeke csoportjában az alábbi fogyatékossgal élő gyermeket?

29. ábra: Fogyatékossgaltípus szerint megoszló attitűdök

Forrás: saját

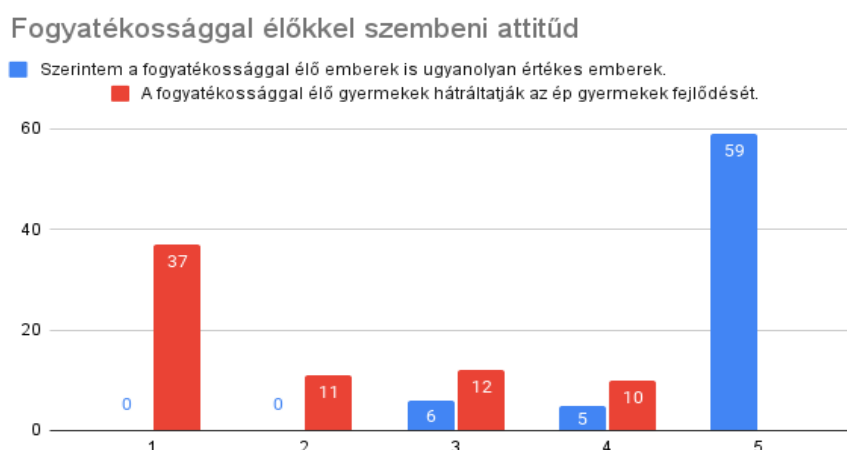
Az intellektust, kognitív képességeket, tehát a pszichés funkciókat érintő és testi, szervi fogyatékossgal élők között különbség mutatkozik meg az elfogadás terén. Míg a hallássérülés átlagpontja 4,47, addig a halmozott fogyatékossgalé csupán 2,6.

A 70 válaszadó szülőtől a legtöbbet 5 ponttal értékelt fogyatékoságtípus a hallássérülés volt. Összesen 43-an adtak maximális értékelést, ezután a látássérülés következik 39 fővel és a mozgássérülés 38 szülővel. 34 kitöltő adott 5 pontot a beszéd fogyatékoságra és ezután egy nagy rés következik a pontokban, ugyanis mindössze 19 szülő értékelte 5 ponttal az értelmi fogyatékoságot, 16 az autizmus spektrum zavart és csupán 10 szülő a halmozott fogyatékoságot. Ugyanígy megfigyelhető fordítottn az 1 pontos értékelés. A beszéd fogyatékoságot, illetve a hallássérülést mindössze 1-1 szülő jelölte 1 ponttal, a látássérülést 2 és a mozgássérülést 3 szülő. Értelmi fogyatékoság 9-szer kapott 1 pontot, az autizmus spektrum zavar pedig 10-szer. Utolsó helyre szintén a halmozott fogyatékoság került. Összesen 20 szülő értékelte 1 ponttal.

A válaszokból kirajzolódik, hogy a laikus szülők azokat a fogyatékosági típusokat preferálják, amik szemmel láthatók, megtapasztalhatók és a nehezen felfogható, kevésbé megérthető helyzeteket kevésbé tudják elfogadni.

További attitűdbeli állításokra adott válaszok alapján, a 70 kitöltő szülő közül 59-en teljes mértékben egyetértenek az állítással, hogy a fogyatékosággal élő személyek is ugyanolyan értékes emberek mint mások. A fennmaradó 11 ember közül 5-en 4 pontra, illetve 6-an 3 pontra értékelték a kijelentést. Egy olyan szülő sem volt, aki elutasítóan nyilatkozott volna.

Annál az állításnál, hogy a fogyatékos gyermekek hátráltatják-e az ép gyermekek fejlődését magasabb volt a válaszadások szórása. Olyan szülő nem akadt, aki abszolút egyetértett volna az állítással, de a válaszadók csak kicsivel több, mint a fele, 37-en nem értettek egyet egyáltalán az állítással. 11 szülő 2, 12 szülő 3 és 10 szülő 4 pontot adott válaszként.

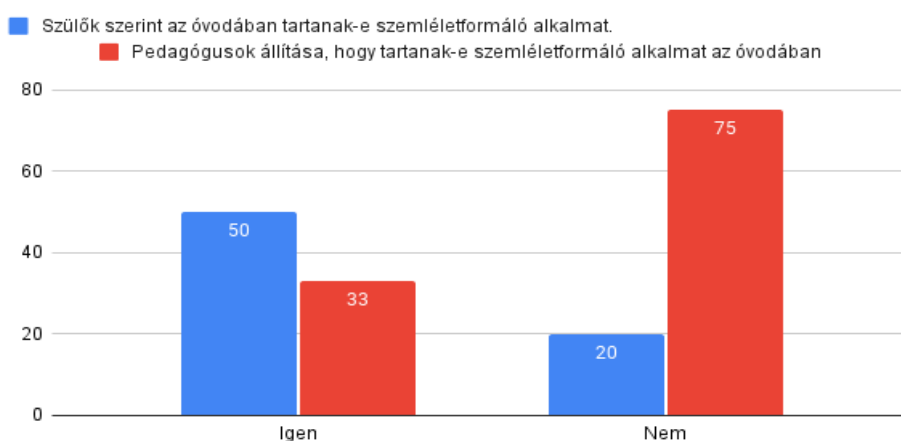

30. ábra: Szülők hozzáállása a fogyatékosággal élő személyekhez

Forrás: saját

A szülők álláspontja az érzékenyítő alkalmak tartásáról is pozitív tendenciát mutatott, a válaszadók közül 41-en 5 pontot és 23-an 4 pontot adtak arra az állításra, hogy szükséges, hogy legyenek szemléletformáló alkalmak az óvodában. 4 szülő 3, illetve 2-en 2 pontra értékelték az állítást. 1-es értékelés egy válaszadótól sem érkezett. Kíváncsi voltam arra is, hogy a pedagógusok válaszaival mennyire hasonlít a szülők állítása, miszerint az óvodában tartanak érzékenyítő foglalkozásokat vagy sem. Érdekes módon a szülők válasza nem volt annyira negatív, mint a pedagógusoké. A szülők 71%-a jelezte, hogy az óvodában szoktak érzékenyítő foglalkozásokat tartani, még akkor is, ha csak ritkán fordul elő és csak 29%-uk válaszolta, hogy egyáltalán nem szoktak előfordulni ilyesfajta programok. Ezzel szemben a pedagógusok 69%-a azt jelezte, hogy sem ő, sem más szakember nem szoktak érzékenyítő alkalmakat szervezni és 31%-uk óvodájában tartanak foglalkozásokat.

Szemléletformáló alkalmak tartása az óvodában

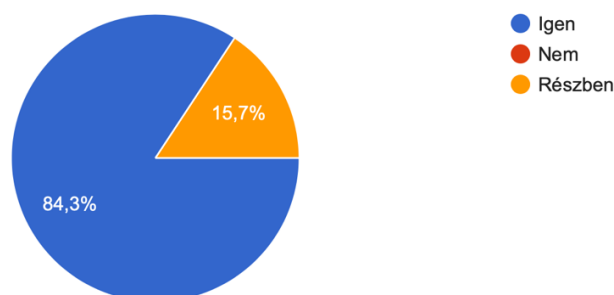
31. ábra: Szemléletformáló alkalmak az óvodákban

Forrás: saját

70 kitöltő szülő közül 59-en azt jelezte, hogy elfogadásra nevelik gyermekük. A további 11 szülő pedig úgy gondolja, hogy részben neveli elfogadásra. Olyan kitöltő nem volt, aki nemleges választ adott volna.

Gyermekeimet elfogadásra nevelem

70 válasz

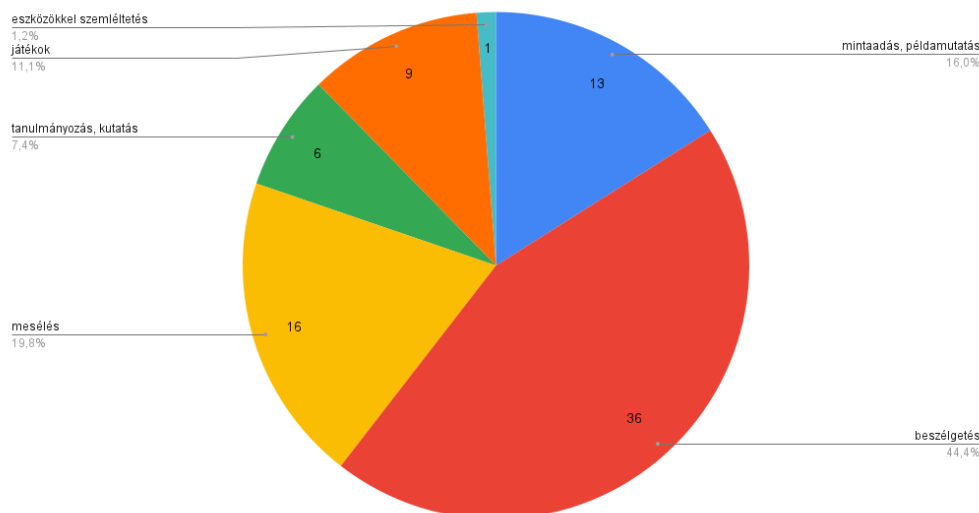
32. ábra: Elfogadásra nevelő szülők aránya

Forrás: saját

A válaszadóktól azt is megkérdeztem, hogy milyen módszerekkel próbálják gyermeküket toleranciára, nyitottá nevelni a körülöttük élők felé. 58 szülő adott választ összesen 81 példával. A legtöbb szülő a személyes magatartásával igyekszik példát mutatni és sok beszélgetéssel, meséléssel. A leggyakrabban megjelenő válasz a beszélgetés volt. A válaszadók közül 36-an írták, hogy rendszeresen beszélgetnek gyermekeikkel különböző fogyatékoságokról, miként viszonyuljanak másokhoz, hogyan bánjanak társaikkal és hogyan tudnak segíteni, ha szükséges. 16 szülő említette, hogy különböző meséket olvasnak gyermekeikkel, mint Bartos Erika, Boldizsár Ildikó vagy Tasi Katalin érzékenyítő meséit. A szülők 13 alkalommal említették még a saját példamutatás fontosságát, valamint 9 alkalommal a játékok, főként szituációs játékok hasznosságát. 6 szülő írt arról, hogy gyermekükkel különböző kultúrákról olvasnak, fogyatékosággal élő személyekről kutatnak, mint például híres sportolókról, valamint 1 szülő említette, hogy meg szokott ismertetni gyermekével olyan speciális eszközöket, amik a fogyatékosággal élőket segítik a mindennapjaikban és mellette olyanokat, amivel ők segíthetnek másoknak.

Elfogadásra nevelés módszerei

58 válaszadó

33. ábra: Elfogadásra nevelés módszerei a szülők által

Forrás: saját

Fontos, hogy a kisgyermeket megóvják a szülők és a pedagógusok is a külvilágból érkező káros hatásoktól, amik negatív irányba fordíthatják gondolkodásmódjuk. Tudjuk, hogy a gyermekek a modellkövetés által tanulnak meg nagyon sok mindent, nem maguktól születnek kirekesztőnek, ezért fel kell készíteni őket azokra a helyzetekre, mikor szokatlannak tűnő helyzetekkel találják szembe magukat. Ezáltal is teljes természetességgel fognak viszonyulni egy fogyatékossgal élő gyermekhez. Ha a gyermekek nem értik mitől más a másik, hajlamosabbak kiközösíteni egymást a közösségből és az évek előrehaladtával a probléma gyökeret ver és egyre nagyobbra ágazik. a gyerekeket meg kell tanítani az egymás iránti elfogadásra.

Bár a megkérdezett szülők több, mint 75%-a tartja fontosnak, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek együtt nevelkedjenek ép társaikkal, arra a kérdésre, hogy 'Ön szerint fontos, hogy gyermeke kapcsolatban legyen fogyatékossgal élő gyermekkel', már csak 67%-uk válaszolt igennel, a maradék 33% nemmel válaszolt. A következő kérdésben pedig megkértem, hogy választuktól függően, írják le miért fontos, vagy nem fontos a gyermeki kapcsolat sérült személlyel.

A nemmel válaszolt 23 szülő közül 17-en nem válaszoltak a kérdésre, a maradék 6 válaszadó pedig azt emelte ki válaszában, hogy szerintük ez az élet része, egyszer mindenképp találkozni fog fogyatékossgal élő személlyel. Azok a szülők, akik igennel válaszoltak, leginkább az

elfogadásra nevelés miatt érzik fontosnak, hogy már gyermekeik is kapcsolatban álljanak fogyatékossgal élőkkel.

Néhány válasz a kitöltőktől a kérdésre, miszerint miért fontos, hogy gyermekük kapcsolatban álljon fogyatékossgal élő gyermekkel.:

„Mert a társadalom egyenértékű tagjai ők is. Nem szeretném, ha máshogy nézne a fogyatékossgal élő társaira.”

„Mert csak így tudja megtanulni már kisgyermekkorban az elfogadást.”

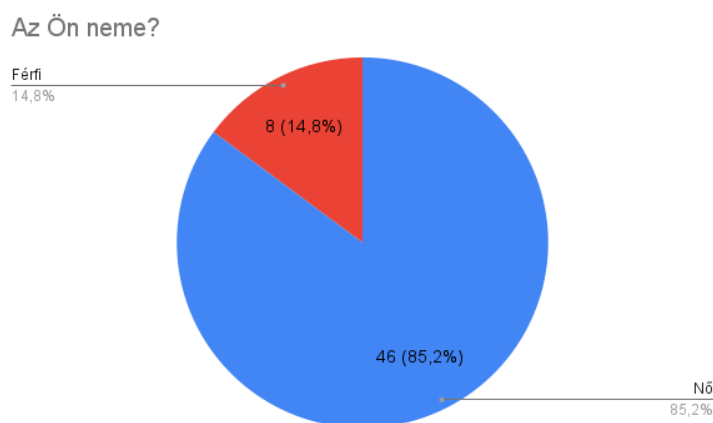
„Látnia kell, hogy nem vagyunk egyformák.”

„Későbbi együttélés miatt. Támogató, empátikus felnőtté válna a gyermek.”

Az utolsó kérdésben a szülőket is megkérdeztem arról, szerintük hogyan lehetne elfogadóbbá nevelni gyermekeik. A legtöbb szülő válasza összefüggött a pedagógusoktól beérkezett válaszokkal. A szülői példamutatás megpecsételi a gyermek viselkedését. Ha a szülő elutasítóan viselkedik, akkor a gyermeke is ezzel az attitűddel fog azonosulni. A szülők viselkedése úgy befolyásolja őket, hogy az a részüké válik, a személyiségük kialakulásában segítik elő őket. A beszélgetések, mesék és személyes találkozás fogyatékossgal élőkkel, valamint az érzékenyítő foglalkozások szükségessége magas számban jelenik meg a válaszokban.

1.2.2. Fogyatékossgal élő gyermeket nevelő szülői válaszok értékelés

Az utolsó kérdőívben azokat a szülőket kérdeztem, akik fogyatékossgal élő óvodáskorú gyermeket nevelnek jelenleg. Összesen 54 szülő töltötte ki a kérdőívet, ebből 8 férfi és 46 nő.

34. ábra: Fogyatékossgal élő gyermeket nevelő szülők nem szerinti megoszlása

Forrás: saját

A szülők életkori megoszlását tekintve 3 kategóriába lehetett őket csoportosítani.

Abszolúttöbbségben 63%-kal a 31-40 év közötti szülők töltötték ki a kérdőívet, 26%-ban a 41-50 év közöttiek és csupán 11%-ban voltak elérhetők a 20-30 év közötti szülők. 50 év feletti fogyatékossgal élő óvodáskorú gyermeket nevelő szülő nem volt a kérdőívet kitöltők között.

A pedagógusok válaszaival is összevetve a leginkább megjelenő fogyatékossgátípus a 3-6 évesek körében a válaszadók alapján az autizmus spektrum zavar. Az 54 válaszadó, jelenleg óvodáskorú gyermekeik közül 20-an autizmus spektrum zavarral élnek, 8 gyermek beszéd fogyatékossgal, illetve 8 gyermeknél több fogyatékossgátípus is fennáll egyszerre. 7 gyermek él pszichoszociális fogyatékossgal, 5-5 gyermek látássérüléssel, valamint értelmi fogyatékossgal és csupán 1 gyermek, aki hallássérült. Mozgásszervi fogyatékossgal élő óvodáskorú gyermeke a jelenlegi kitöltők közül senkinek sincs.

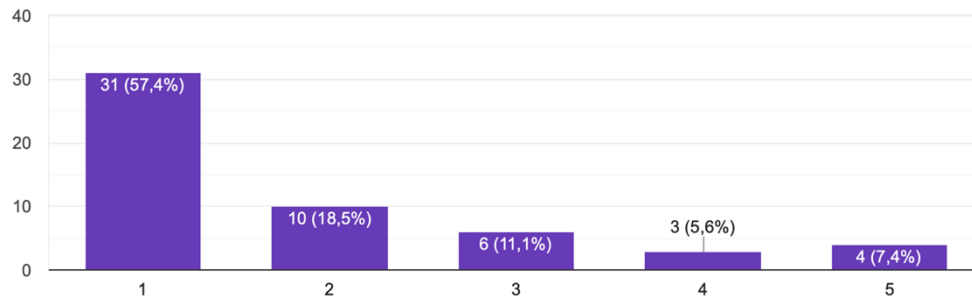
35. ábra: A válaszadó szülők gyermekének fogyatékossga

Forrás: saját

A válaszadó szülők közül 31-en válaszolták, hogy gyermekük születése előtt semmi ismerete nem volt az adott fogyatékossgátípusról, szülés után kellett megismerkedniük a helyzettel. 19 válaszadónak volt valamennyi ismerete és csupán 4 szülő válaszolta, hogy megvolt a megfelelő tudása gyermeke fogyatékossgáról. A 19 szülő közül, akiknek volt némi ismerete a fogyatékossgátípust illetően szülés előtt, a Likert-skálán 10-en mindössze 2 pontra értékelték ismeretük, 6-an 3-ra és 3 személy volt, aki több tudással rendelkezett, ezért 4 pontra értékelte ismereteit. Emellett a válaszadók csupán 26%-ának van a családjában más fogyatékossgal élő személy. A fennmaradó 75%-nak nincs a közvetlen családban.

Sérült gyermeke születése előtt mennyi ismerete volt az adott fogyatékoságról?

54 válasz

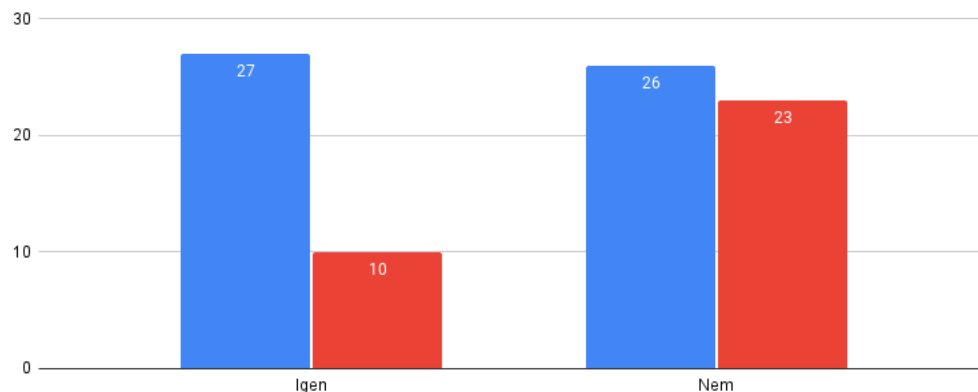

36. ábra: Szülők ismerete az adott fogyatékoságról sérült gyermek születése előtt

Forrás: saját

Az információ hiánya félelmet válthat ki az ismeretlentől és nehezítheti a fogyatékoság tényének elfogadását. Szükséges lenne, hogy az újdonsült szülők, család minél hamarabb megkapják a kellő segítséget szakembertől a trauma feldolgozásához. A vizsgált adatok alapján a szülők felének okozott nehézséget, hogy elfogadja gyermeke fogyatékoságát, 27 szülő válaszolt igennel és 26 szülő nemmel a kérdésre, hogy okozott-e nehézséget elfogadni gyermekük fogyatékoságát. 1 kitöltő nem válaszolta meg a kérdést. Közülük csupán 10-en válaszolták, hogy kaptak segítséget szakembertől a gyászfolyamatok feldolgozásához szakembertől, 23 válaszadó nem kapott megsegítést. Ugyan a kérdőívben azokat a szülőket kérdeztem, akiknek problémája akadt a fogyatékoság elfogadásával, további 6 szülő szintén megválaszolta a kérdést, emiatt a 'nem' válaszok száma magasabb lett a megkérdezettekhez képest.

■ Akadt problémája a gyermeke fogyatékoságának elfogadásával?
■ Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, segített Önnek bármilyen szakember feldolgozni gyermeke fogyatékoságát?

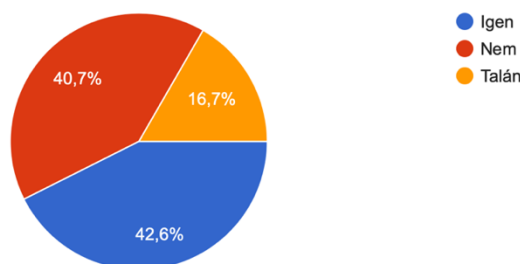
37. ábra: Fogyatékoság feldolgozása

Forrás: saját

A helyzet feldolgozásához, fontos, hogy a szülők támogatást kapjanak a család többi tagjától is, hiszen egy trauma jelenléte a családi rendszerben is zavart alakíthat ki, ha nincs kellőképpen kezelve. Gyermeket nevelni megterhelő és emellett, ha a gyermek fogyatékossgal él, többlet terhek jelennek meg a szülők életében. A válaszadók 63%-a kap segítséget a gyermekneveléshez, legyen szó a nagyszülőkről, vagy fizetett gyermekfelügyelőről, a fennmaradó 37%-nak nincs külső segítsége.

A külvilágtól érkező hozzáállás nagyban befolyásolhatja, hogy a szülők miként tudnak viszonyulni gyermekük helyzetéhez, ezért fontos, hogy támogató környezet vegye körül a családokat. A válaszadók többsége élte már meg, hogy közvetlen környezete is másképp kezelné őket, amiért sajátos nevelési igényű gyermeket nevelnek. A kitöltők közül 23-an válaszoltak igennel, 22-en nemmel és 9 személy nem tudat biztosan eldönteni, ezért a 'talán' választ jelölte meg, arra az állításra, hogy 'Érezte úgy valaha, hogy közvetlen környezete másként viselkedik Önnel, mióta fogyatékossgal élő gyermeket nevel?'.

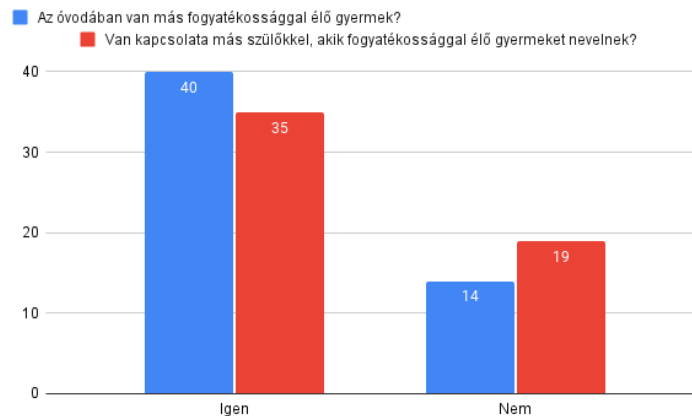
Érezte úgy valaha, hogy közvetlen környezete másként viselkedik Önnel, mióta fogyatékossgal élő gyermeket nevel?
54 válasz

38. ábra: Szülők megoszlása annak függvényében, hogy a környezetük másféle bánásmódban részesítette őket fogyatékossgal élő gyermek születése után

Forrás: saját

A sérült gyermeket nevelő szülőknek nemcsak a saját családja és szakemberek tudnak segíteni, de egymásnak is emocionális támogatást tudnak nyújtani, hiszen könnyebben megértik és elfogadják egymás helyzetét a sorstársak. A válaszadók közül 40 szülő gyermekének van fogyatékossgal élő csoporttársa az óvodában. 14 szülőnek saját gyermeke az egyetlen fogyatékossgal élő gyermek a közösségben. Összesen 35 kitöltő válaszolta, hogy kapcsolatban áll olyan szülőkkel, akik szintén eltérő fejlődésmenetű gyermeket nevelnek.

39. ábra: Szülők kapcsolata fogyatékossgal élő gyermeket nevelőkkel

Forrás: saját

A következő kérdésekben a szülőket arról kérdeztem, hogy gyermekük hogyan vélekedik az óvodáról. Összességében elmondható, hogy a válaszok többségében pozitív jellegűek voltak. Bár a kitöltők 56%-ának gyermeke nem járt bölcsődébe, 44%-uk igen, de a válaszadók 81,5%-a szerint, felkészítették a gyermeket az óvodára. Mindössze 18,5%-uk válaszolta, hogy nem készítették fel gyermekük az óvodai közösségbe kerülésre. A gyermekek is, csakúgy, mint a szülők félnek az ismeretlentől. Ha felkészülten érkeznek közösségbe, akkor könnyebben találják meg helyük a csoportban.

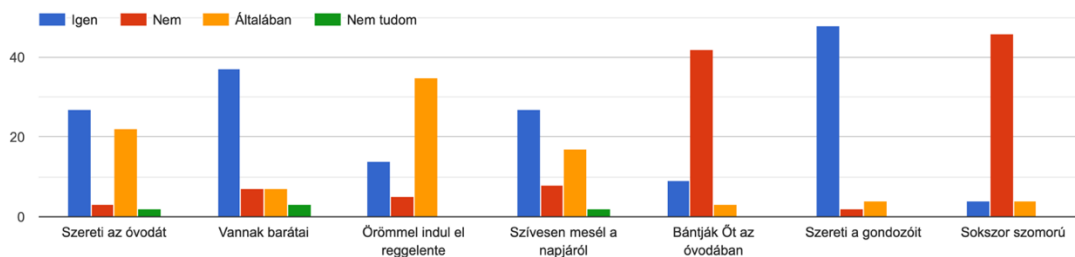
A válaszadó szülők 50%-a gondolja, hogy gyermeke összességében szereti az óvodát és csupán 5,6%-a, hogy nem. További 40,7% szerint általában szeret járni, tehát vannak könnyebb és nehezebb napok is, és 3,7% azt írta, hogy nem tudja, hogy gyermeke mit érez az óvodával kapcsolatban. Szintén magas pozitív válaszadási aránnyal, 68,5%-a a szülőknek írta, hogy gyermekének vannak barátai az óvodában. 13-13% úgy véli, hogy nincsenek, illetve nem mindig találnak társat a mindennapokban és 5,6%-a a szülőknek nem tudja, hogy gyermeküknek van-e baráti kapcsolata a csoportban.

A következő állításnál már nem volt olyan szülő, aki ne tudott volna állást foglalni az állítást illetően. A szülők 65%-a gondolja, hogy gyermeke általában örömmel indul el, 26%-uk szerint minden nap pozitívan indul és csupán 9%-uk válaszolta, hogy gyermekük nem indul jókedvvel reggelente az óvodába.

A szülők a legeggyetértőbbek a pedagógusok kapcsán voltak. 89%-uk szerint gyermekük szereti gondozóját és csak 3,5%-uk véli ellenkezőleg. A maradék 7,5% válaszként az 'általában' válaszlehetőséget jelölték meg. Szintén magas volt az összhang kettő állítással kapcsolatban. A kitöltők 78%-ának gyermekét nem szokták bántani csoporttársai, viszont a további 22%

gyermekük szembenéz bántalmazással már ebben a korai életkorban is. 85%-uk szerint gyermekük általában jókedvű, de 15%-uk inkább szomorú a mindennapokban, mint vidám.

Ön szerint hogy vélekedik gyermeke az óvodáról

40. ábra: Fogyatékossággal élő gyermekek véleménye az óvodáról

Forrás: saját

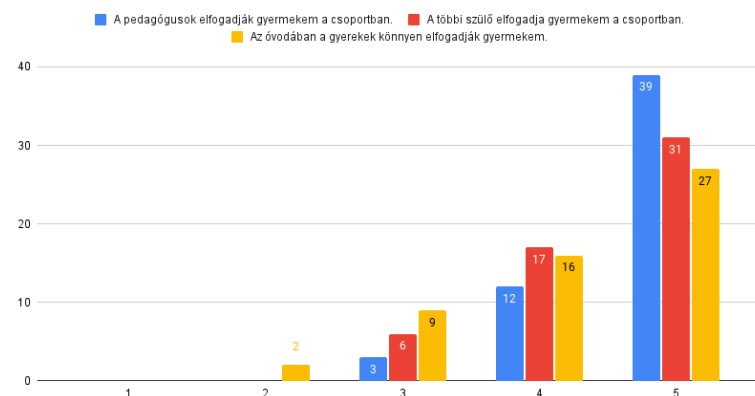
A szülők válaszadásai alapján összességében elmondható, hogy gyermekeik szeretnek óvodába, közösségbe járni és a csoportba be tudnak illeszkedni, a kortársak között vannak barátaik.

A kérdőív következő részében állításokat fogalmaztam meg, amire a szülőknek 5 fokozatú Likert-skálán kellett választ adniuk, mennyire értenek egyet az adott állításokkal.

A válaszok alapján elmondható, hogy mind a szülők, a pedagógusok és a kortársak is elfogadóak a sérült gyermekekkel és segítik őket a csoportba való beilleszkedéssel. A három csoport közül a pedagógusok hozzáállása a legpozitívabb, kortársak elfogadását valamivel alacsonyabbra értékelték. A szülők a pedagógusok attitűdjét 39-en 5 pontra értékelték, ehhez képest a gyermekekét mindössze 27-en. A többi szülő viszonyulását 31-en értékelték 5 ponttal. Olyan szülő nem volt, aki teljes mértékben elutasítónak gondolná az óvodai közösség tagjait fogyatékossgal élő gyermeke irányába.

Fogyatékossgal élő gyermekek elfogadása az óvodában

54 válasz

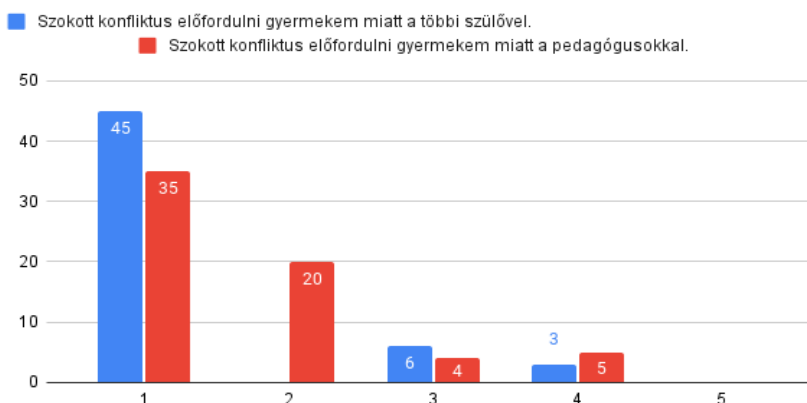

41. ábra: Fogyatékossgal élő gyermekek elfogadása az óvodában

Forrás: saját

Általánosságban a sajátos nevelési igényű gyermekek is be tudnak illeszkedni a csoportba nagyobb nehézség nélkül és nem igazán fordul elő konfliktus a többi szülővel. Ellenben a pedagógusokkal már nagyobb arányban fordul elő nézeteltérés a gyermek miatt, de még ígyis a válaszadók közül 35-en jelölték, hogy nem szokott konfliktus előfordulni köztük. 45 szülő nyilatkozott pozitívan arról, hogy a szülőkkel egyáltalán nem szokott kialakulni nézeteltérés gyermeke miatt.

Konfliktus megjelenése az óvodában

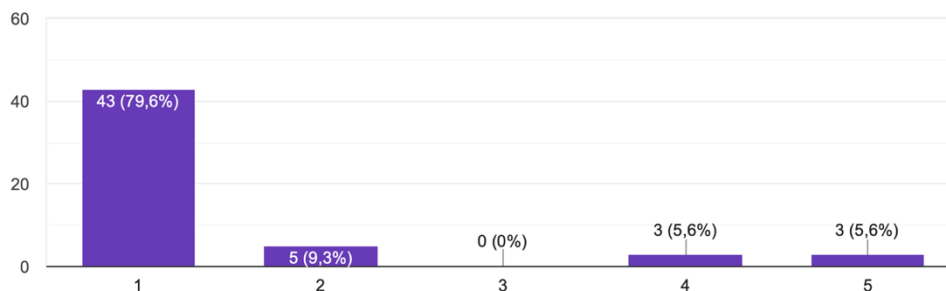
42. ábra: Konfliktus kialakulása az óvodában

Forrás: saját

Csakúgy, mint az előző kérdőívek válaszadói, a fogyatékossgal élő gyermekek szülei válaszai alapján sem tartanak a legtöbb óvodában érzékenyítő foglalkozásokat, alkalmakat, annak ellenére, hogy a szülők és a pedagógusok is szükségesnek érzik. A kitöltések alapján a

válaszok egyértelműen negatív vagy pozitív oldalra voltak sorolhatók. 43 szülő válaszolta, hogy gyermeke csoportjában egyáltalán nincsenek szemléletformáló alkalmak, ami a válaszadók több, mint háromnegyede. Csupán 5 személy értékelte 2 ponttal az állítást, tehát náluk előfordul, hogy az óvoda rendez érzékenyítő programokat és mindössze 5,6-5,6%-uk adott 4-es, illetve 5-ös értékelést az állításra. Ez az arány alig több a válaszadók 10%-ánál.

A fogyatékossgal élők elfogadására az óvoda szokott szemléletváltás tartani a gyerekeknek/szülőknek.
54 válasz

43. ábra: Szemléletformáló alkalmak gyakorisága az óvodákban

Forrás: saját

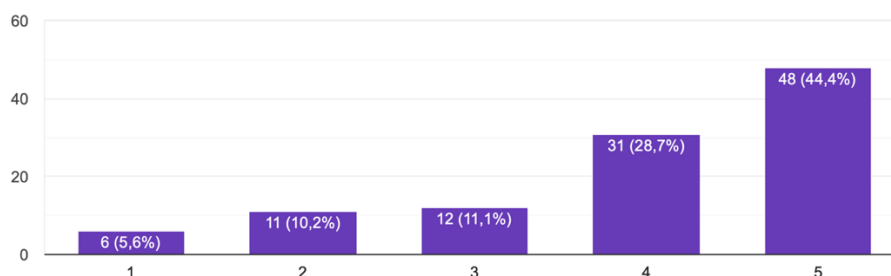
Az utolsó kérdésre 18 válasz érkezett, ahol a szülőket arra kértem, hogy röviden írják le egy nyílt kérdésben gondolataikat a jelenlegi helyzetükről a társadalomban. A válaszadók közül, szinte mindenki kiemelte, hogy több érzékenyítésre lenne szükség az óvodákban, sokszor kell kirekesztéssel és negatív attitűddel szembenéznük még az egyéb nehézségek mellett. Megfelelő fejlesztésre lenne szükségük a gyermekeknek, de úgy érzik ehhez nincs elegendő szakember, illetve a pályán lévő pedagógusok sem rendelkeznek elegendő szaktudással, ami a gyermek fejlődését segíteni elő.

2. Összefoglalás

Szakedolgozatom elkészítése során összesen 4 kutatási kérdésre szerettem volna választ kapni. Ehhez először a szakirodalmat dolgoztam fel, és áttekintettem előzetesen végzett kutatómunkákat is. Az általam feltett kérdésekre olyan válaszokat kaptam, amik korrelálnak korábbi kutatások eredményeivel.

Dolgozatom első két kérdése az volt, hogy *'Fontosnak tartják-e a pedagógusok, hogy a tipikusan fejlődő gyermekek és az atipikusan fejlődők együtt vegyenek részt a nevelésben?'* valamint, *'hogyan az atipikusan fejlődő gyermekek inkluzív nevelésben vegyenek részt?'*

Fontosnak tartom a gyermekek együttnevelését.
108 válasz

14. ábra: Együttnevelés fontosságára a pedagógusok szerint.

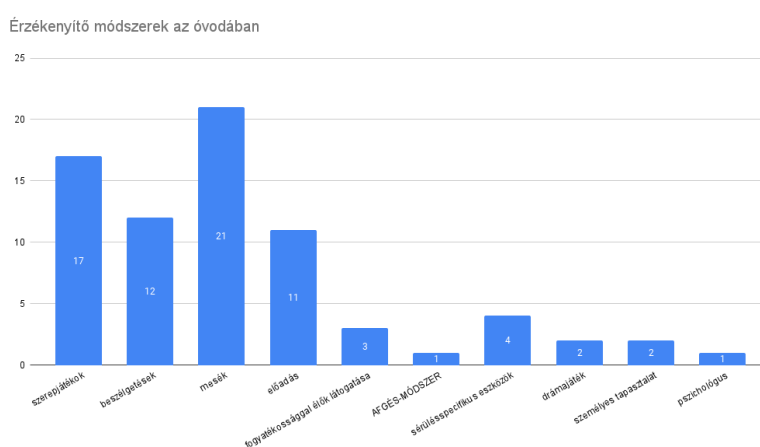
Forrás: saját

Összességében megállapítható, hogy a vizsgált minta pozitív attitűddel van az együttnevelés felé, fontosnak tartják mind a szülők, mind a pedagógusok, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek legalább integrált nevelésben vegyenek részt, a szülőknek és ép gyermekeknek pedig legyenek szemléletformáló alkalmak tartva. Ehhez azonban szükséges egy befogadó közeg és megfelelő körülmények, ami a legtöbb intézményből hiányzik. A pedagógushiány és a túlszűfolt csoportok ellehetetlenítik a gyermekek neveléséhez szükséges egyéni odafigyelést, támogatást, ami a sajátos nevelési igényű gyermekeknél hatványozódik. A pedagógusok pedig nincsenek felkészülve, nincs kellő speciális tudásuk és megfelelő módszertanuk az inkluzív neveléshez, pedig a sikeres együttnevelés megpecsételheti a későbbi együttélést a felnőtt társadalomban.

Szomorúan tapasztaltam, hogy az egyik leglényegesebb kulcs az együttnevelésben, a szülő-pedagógus közti kommunikáció hiánya mutatkozik a válaszokból. A pedagógusok szükségesnek tartják, a szülők pedig igénylik az érzékenyítő foglalkozásokat, de az óvodákban

mégsem valósulnak meg, vagy csak ritkán. Ehhez szükség lenne együttműködésre, megfelelő kommunikációra a felek között, valamint megfelelő módszertanra a foglalkozások tartásához. Véleményem szerint, ha sikeresebb inkluzív nevelést szeretnének elérni, már a pedagógus képzésben meg kellene ismertetni a hallgatókat a speciális ismeretekkel, hiszen az inkluzív nevelés nem csupán arról szól, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekeket egy intézményben neveljük a tipikusan fejlődő gyermekekkel.

A következő kérdésre, hogy *'Milyen módszerrel segítik elő a pedagógusok a fogyatékossgal élő gyermekek beilleszkedését a többségi gyermekek közé?'*. A pedagógusok által leginkább használt módszerek a beszélgetések, mesék olvasása és a szerepjátékok voltak.

20. ábra: Érzékenyítést elősegítő módszerek az óvodákban

Forrás: saját

A legtöbb pedagógus ezeket a módszereket használva igyekszik elősegíteni a gyermekek beilleszkedését a csoportba, így a többi gyermek is közelebb kerülhet ahhoz, hogy jobban megértse a fogyatékossg tényét, a szerepjátékokkal saját bőrükön tapasztalhatják meg, hogy csoporttársuknak mivel másabb az élete. Természetesen a szerepjáték alkalmazása egy intellektuális képességzavarral élő gyermek esetében nehezen alkalmazható, de az érzékenyítő játékok bevezetésével formálható a gyermekek attitűdje. A közös foglalkozások, mesék, előadások segítenek megérteni és feldolgozni az emberi diverzitást. Sajátélményben részt véve a gyerekek saját félelmeiket is legyőzhetik.

Utolsó kérdésként arra voltam kíváncsi, hogy *'A szülők példamutatása mennyire hat a koragyermekkorban a gyermekek attitűdjére a fogyatékossgal élő gyermekek felé.'* Mind a három vizsgált minta alapján az a következtetés vonható le, hogy a legtöbb szülő hozzáállása a fogyatékossgal élő gyermekekhez pozitívnak mondható el és ők saját gyermekeik is elfogadásra nevelik. Azok a szülők, akik ellenérzéseket táplálnak fogyatékossgal élő

személyek felé, nagy valószínűséggel nevelnek fel olyan gyermekeket, akiknek hozzáállása szintén a szüleik attitűdjét reprezentálja, hiszen a gyermek azt teszi, amit a felnőttől tanul el. Az integrációs törekvésekre hajló intézmények száma egyre nő, szinte már minden csoportban jelen vannak sajátos nevelési igényű gyermekek, így elkerülhetetlen, hogy ne találkozzanak a gyermekek már a korai életszakaszban a fogyatékoság tényével, annak ellenére, hogy a legtöbb gyermek még óvodában nem kap papírt a helyzetéről. Ebből a szempontból az óvoda kiemelt szerepet játszik abban, hogy a gyermekek megismerjék az emberi sokféleséget, megtanulják elfogadni és befogadni egymást.

IV. Összefoglalás/Összegzés

A fogyatékossgal élő személyek megítélése minden korban és kultúrában különbözik. A hazai oktatást-nevelést végző intézményekben a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók integrációja is hosszú éves múltra tekinthet vissza.

A dolgozatomban kérdőíves kutatást végeztem az óvodáskorú fogyatékossgal élő gyermekek ép társaikkal való együttnevelésének megítéléséről. Miként vélekednek a pedagógusok és a szülők az integrált, illetve inkluzív nevelésről. Milyen attitűddel rendelkeznek a fogyatékossgal élők felé, valamint a pedagógusok miként próbálják elősegíteni a gyermekek beilleszkedését a csoportba a társak közé.

Előzetes kutatások alapján a gyermekek együttnevelése pozitív eredményeket válthat ki mind a sajátos nevelési igényű, mind a tipikusan fejlődő gyermekekből. Nemcsak az intellektuális, de a szociális készségek is fejlődnek az együttnevelés következtében.

A saját kutatásom során is megmutatkozott, hogy a sikeres inkluzív neveléshez számos követelménynek kell megfelelni. Szükséges az intézmény oldaláról elegendő számú pedagógus biztosítása, akik megfelelő hozzáállással és tudással rendelkeznek, hogy speciális gyermekeket is neveljenek, valamint a pedagógusok véleménye alapján a befogadott gyermek fogyatékossgának fokát is figyelembe kell venni, képes lesz-e a csoport tagjává válni.

A kutatásban résztvevő pedagógusok és szülők szerint is fontos, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek együtt nevelkedhessenek ép. társaikkal, hozzáállásuk pozitívnak mondható el. Az együttneveléshez szükségét érzi mindkét fél, hogy megfelelő tájékoztatást nyújtsanak, szemléletformáló alkalmak legyenek tartva az óvodákban, de ez mégsem valósul meg megfelelően. Több, mint kétharmada a pedagógus válaszadóknak nem tart érzékenyítő foglalkozásokat az elfogadás elősegítése érdekében. Egyik oka lehet az érzékenyítő foglalkozások hiányának a pedagógusok speciális szakmai tudásának hiánya, nincs meg hozzá a kellő kompetenciájuk.

A kutatás során maradtak megválaszolatlan kérdések. Fontos lenne foglalkozni az integráló óvodák szakmai tudásáról bővebben. A befogadó intézményekben a pedagógusoknak is rendelkezniük kell speciális ismeretekkel a különböző fogyatékossgal élő gyermekek neveléséről, illetve gyógypedagógussal szorosan együttműködve dolgozni.

További kutatás témája lehetne a gyógypedagógusok szerepe az inkluzív nevelésben, milyen attitűdbeli különbségek fedezhetők fel azon óvodák közt, ahol saját gyógypedagógus dolgozik állományban, illetve, ahová csupán fejlesztést jár tartani. Emellett téma lehet még a

gyógypedagógus-óvodapedagógus együttműködésének hatása az együttnevelés sikerességében.

A társadalmi érzékenyítés a fogyatékossgal szemben úgy tűnik még gyerekcipőben jár, bár az előítéletek és diszkriminatív viselkedések a megfelelő tájékoztatással és szemléletformálással javíthatóak lehetnének. A kutatásban résztvevők válasza alapján a szülők is nyitottak az érzékenyítő foglalkozásokra, ezért ezt az igényt megragadva kellene a pedagógusoknak elősegíteni a fogyatékossgal élő személyek iránti attitűdformálást. Ehhez azonban a pedagógusoknak felkészülniük kell lenniük a speciális gyermek befogadására, rendelkezniük kell speciális tudással a sajátos nevelési igényű gyermekekkel kapcsolatban.

Felhasznált irodalom:

1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.tv> (utolsó letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

2/2005. (III. 1.) OM rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról

<http://www.mlszsz.hu/files/OM%20rendelet%20a%20Sajatos%20nevelési%20igényű%20gyermek%20óvodai%20nevelésének%20irányelve%20és%20a%20Sajatos%20nevelési%20igényű%20tanulók%20iskolai%20oktatásának%20irányelve%20kiadásáról.pdf> (utolsó letöltés ideje: 2022.12.13.)

2003. évi LXI. törvény a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról

<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0300061.TV> (utolsó letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

2007. évi XCII. törvény a Fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700092.tv> (utolsó letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> (utolsó letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

2013. évi LXII. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény módosítása

<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300062.TV> (utolsó letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200032.EMM×hift=20170831&txtreferer=A1100190.TV> (utolsó letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Antal Ágnes (2023). A felnövekvő generációért és segítőiért módszer, interjú, április 10.

Anthony Giddens (2008): Szociológia. Osiris Kiadó Kft. Bp. 833 p.

Bojti Andrea (2022): Csúfolódás. Így véd meg a gyermekedet tőle!

<https://www.youtube.com/watch?v=P1SUyG4LVzs&t=512s> (utolsó letöltés ideje: 2022.12.20.)

Buda Béla (2012): Empátia. A beleélés lélektana. Károli Gáspár Egyetem, Bp. 404 p.

Csereklye Erzsébet (2017): Szakképző intézmények felkészítése migráns háttérű tanulók fogadására. In.: Szolgálva, nem tündökölve. Trencsényi 70. (szerk. Nagy Ádám). Iuvenis – Ifjúság szakmai Műhely, ISZT Alapítvány, Bp. 128-141 pp.

<https://mek.oszk.hu/18600/18644/18644.pdf> (utolsó letöltés ideje: 2023. 04.15.)

Csepeli György (2001): Szociálpszichológia. Osiris Kiadó, Bp. 571 p.

Dobi István; Kiss Károly (1962): Az 1961. évi III. törvény a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről. In: Magyar pedagógia: a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának folyóirata, (62) 1. pp. 1-7.

http://misc.bibl.u-szeged.hu/11854/1/mp_1962_001_4412_001-007.pdf (utolsó letöltés ideje: 2023. 04. 15.)

Egyesült Nemzetek Szervezete (1948): Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

http://www.magyarokkollegium.hu/pdf/torveny_int2.pdf (utolsó letöltés ideje: 2022.12.20.)

Fischer Gabriella (2009): Az integrációval kapcsolatos attitűdök kutatása. In.: Gyógypedagógiai szemle 37. évf. 4. sz. (2009. július-szeptember) 254-268 pp.

https://epa.oszk.hu/03000/03047/00046/pdf/EPA03047_gyosze_2009_4_254-268.pdf (utolsó letöltés ideje: 2022.12.20.)

Fülöp Istvánné (2010): Útmutató az integrációs és képesség-kibontakoztató felkészítéshez, az IPR bevezetéséhez

http://new.mako.hu/letoltesek/dokumentumok/pepo_IPR_utmutato.pdf (utolsó letöltés ideje: 2023.02.15.)

Hawass Z, Gad YZ, Ismail S, et al. (2010): Ancestry and Pathology in King Tutankhamun's Family. JAMA. 638-647 pp.

<https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/185393> (utolsó letöltés ideje: 2022. 12. 30.)

Hujber Tamásné (2018): Módszertani segédanyag – Érzékenyítő foglalkozásokhoz FOF2017 pályázati képes beszámoló. Alternatíva Komplex Szolgáltató Egyesület. Kaposvár. 76 p.

<https://klebi.edu.hu/sites/default/files/2018-07/Együttműködő%20partnerünk%20kiadványa%20-%20Alternat%C3%ADva%20Egyesület.pdf> (utolsó letöltés ideje: 2023. 02. 14.)

Gordosné Szabó Anna (2004): Bevezető általános gyógypedagógiai ismeretek, Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Bp. 270 p.

Kálmán Zsófia, Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Bp. Osiris Kiadó, 558p.

Kropfné Kipp Mária (2000): A pozitív-elfogadó tanítói attitűd megerősödését célzó eljárások a tanítójelöltek körében. In.: Módszertani közlemények, (40) 4. 148-152 pp.

http://acta.bibl.u-szeged.hu/28391/1/modszertani_040_004_148-152.pdf (utolsó letöltés ideje: 2023.02.20.)

Központi Statisztikai Hivatal (2021.): Összefoglaló táblák. Egészségügy, baleset. 4.1.1.33. Fogytékossággal élők

https://www.ksh.hu/stadat_files/ege/hu/ege0033.html (utolsó letöltés ideje: 2022.12.14.)

Központi Statisztikai Hivatal (2020): Összefoglaló táblák. Oktatási adatok, 2019/2020.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1920/index.html#kzel4ezerfvelemelkedettazvodbajrgyermekeskszma> (utolsó letöltés ideje: 2022.12.14.)

Központi Statisztikai Hivatal (2023): Összefoglaló táblák. Oktatási adatok, 2022/2023 (előzetes adatok)

https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/oktatasi-adatok-2022-2023-elozetes-adatok/oktatasi_adatok_2022_23_elozetes_adatok.pdf (utolsó letöltés ideje: 2023.04.14.)

Mozgasjavito.hu (2020): Iskolánk története.

<https://www.mozgasjavito.hu/wp-content/uploads/2020/09/tortenet.pdf> (utolsó letöltés ideje: 2023.02.12.)

Pető I., Ceglédi T. (2012): A pedagógusok SNI-vel szembeni attitűdje SACIE-vel mérve. In.: Iskolakultúra, 12 (11). 66-82. pp.

http://real.mtak.hu/56582/1/EPA00011_Iskolakultura_2012-11_066-082.pdf (utolsó letöltés ideje: 2022.12.20.)

Radványi Katalin (2013): Legbelső kör: a család. Eltérő fejlődésű vagy krónikus beteg gyermek a családban. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. Bp. 162 p.

https://www.eltereader.hu/media/2017/02/Radvanyi_Legbelso_kor_a_csalad_READER.pdf (utolsó letöltés ideje: 2022. 12. 20.)

Ranschburg Jenő (2009): Szülők könyve. A fogantatástól az iskolakezdésig. 2. bővített kiadás. Saxum Kiadó Kft. Bp. 471 p.

Richard C. Atkinson, Ernest Hilgard (2005): Pszichológia. Harmadik átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó. Bp. 847 p.

Rogers, Carl (1961): Valakivé válni. A személyiség születése. Edge 2000. Bp. 2003. 518 p.

Rozgonyi Tiborné (2001): Személypercepció és attitűd. A társas világ kognitív és érzelmi változásai. 35 pp.

Szabó Diána (2016): Láttelek a pedagógusok befogadó neveléshez-oktatáshoz való hozzáállásáról. In.: Iskolakultúra, 26(4), 21–36 pp. Elérés forrás

<https://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/21786/21576> (utolsó letöltés ideje: 2022.12.20.)

szerk. Illyés Sándor (2000): Gyógypedagógiai alapismeretek. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar. Bp. 666 p.

szerk. Kereki J., Tóth A. (2019): Lépések I. kötet, Módszertani Kézikönyv a kora gyermekkori intervencióban dolgozó szakemberek számára. Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft. Bp. 322 p.

<https://docplayer.hu/212387653-Lepesek-i-kotet-tet-o-i-k-lepesek.html> (utolsó letöltés ideje: 2023. 02. 14.)

szerk. Mesterházi Zsuzsa., Szekeres Ágota (2021): A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése. Egyetemi tankönyv. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. Bp. 636 p.

szerk. Schiffer Csilla (2006): Salamancai Nyilatkozat és Cselekvési Tervezet: A sajátos nevelési igényű tanulók számára. Világkonferencia a sajátos nevelési igényű tanulók neveléséről: elérhetőség és minőség. UNESCO, 1994, 51 p.

<http://www.rampa.eu/dokumentumok/nemzetkozi/salamancamagyar.pdf> (utolsó letöltés ideje: 2023. 02.14.)

szerk. Takács Éva (2004): A funkcióképesség, fogyatékoság és egészség nemzetközi osztályozása (FNO). Egészségügyi Világszervezet. Szegedi Kossuth Nyomda Kft., Szeged, 298 p.

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42407/9632428382-hun-LR.pdf?sequence=124&isAllowed=y> (utolsó letöltés ideje: 2022. 12. 30.)

United Nations Children's Fund (2013). The state of the world's children. Children with disabilities, UNICEF, New York

<https://www.unicef.org/media/84886/file/SOWC-2013.pdf> (utolsó letöltés ideje: 2022.12.20.)

United Nations Children's Fund (2021): Seen, Counted, Included: Using data to shed light on the well-being of children with disabilities, UNICEF, New York

<https://data.unicef.org/resources/children-with-disabilities-report-2021/> (utolsó letöltés ideje: 2022.12.20.)

WHO (2011): World report on disability 2011. World Health Organization.

<https://apps.who.int/iris/handle/10665/44575> (utolsó letöltés ideje: 2022.12.20.)

Ábrajegyzék

1. ábra: A 0 és 17 közötti fogyatékossgal élő gyermekek százalékos aránya. United Nations Children's Fund (2021)	14. oldal
2. ábra: Pedagógusok életkora. Kurucz-Wéber Gerda	23. oldal
3. ábra: Pedagógusok lakóhely szerinti eloszlása. Kurucz-Wéber Gerda	23. oldal
4. ábra: Pedagógusok munkavégzésének helye. Kurucz-Wéber Gerda	24. oldal
5. ábra: Fogyatékossgal élő gyermekek száma egy óvodai csoporton belül. Kurucz-Wéber Gerda	25. oldal
6. ábra: A megkérdezett pedagógusok csoportjaiban megjelenő fogyatékossgátípusok. Kurucz-Wéber Gerda	25. oldal
7. ábra: Pedagógusok csoportjainak gyermeklétszáma. Kurucz-Wéber Gerda	26. oldal
8. ábra: Pedagógusok kompetenciaérzete SNI gyermekekkel való foglalkozáshoz. Kurucz-Wéber Gerda	27. oldal
9. ábra: Pedagógusok véleménye arról, hogy az ép gyermekek mennyire könnyen fogadják el sérült társaik. Kurucz-Wéber Gerda	28. oldal
10. ábra: Pedagógusok válasza a SNI gyermekek csoportba való beilleszkedéséről. Kurucz-Wéber Gerda	28. oldal
11. ábra: Pedagógusok válasza a szülők elfogadásáról a sérült gyermekek irányába. Kurucz-Wéber Gerda	29. oldal
12. ábra: Pedagógusok szerint a szülők hozzáállása mennyire befolyásolja gyermekeik szemléletmódját. Kurucz-Wéber Gerda	29. oldal
13. ábra: Pedagógusok munkaköre, akik nem tartják az együttnevelést fontosnak. Kurucz-Wéber Gerda	30. oldal
14. ábra: Együttnevelés fontossága a pedagógusok szerint. Kurucz-Wéber Gerda	31, 54. oldal
15. ábra: SNI gyermeket nem nevelő pedagógusok véleménye az együttnevelésről. Kurucz-Wéber Gerda	31. oldal
16. ábra: Az együttneveléshez szükséges feltételek. Kurucz-Wéber Gerda	32. oldal
17. ábra: Fogyatékossgal élő gyermekek elfogadásának fontossága. Kurucz-Wéber Gerda	33. oldal
18. ábra: A fogyatékossgal élő gyermekek irányába történő érzékenyítés fontossága. Kurucz-Wéber Gerda	33. oldal

19. ábra: Szemléletformáló alkalmak az óvodákban. Kurucz-Wéber Gerda	34. oldal
20. ábra: Érzékenyítést elősegítő módszerek. Kurucz-Wéber Gerda	34., 55. oldal
21. ábra: Szemléletformáló alkalmak eredményessége. Kurucz-Wéber Gerda	36. oldal
22. ábra: Pedagógusok véleménye a szemléletformáló alkalmak sikerességéről, ha fogyatékossgal élő tartja. Kurucz-Wéber Gerda	36. oldal
23. ábra: Pedagógusok véleménye arról, hogy bárki tud szemléletformáló alkalmat tartani. Kurucz-Wéber Gerda	37. oldal
24. ábra: Fogyatékossgal élő és tipikusan fejlődő gyermekek megoszlása. Kurucz-Wéber Gerda	38. oldal
25. ábra: Szülők életkori megoszlása. Kurucz-Wéber Gerda	39. oldal
26. ábra: Szülők kapcsolata fogyatékossgal élőkkel. Kurucz-Wéber Gerda	40. oldal
27. ábra: Szülők hozzáállása fogyatékossgal élő gyermekhez. Kurucz-Wéber Gerda.	40. oldal
28. ábra: Szülők saját gyermekük fogyatékossgal élő barátjának elfogadása. Kurucz-Wéber Gerda	41. oldal
29. ábra: Fogyatékossgátípus szerint megoszló attitűdök. Kurucz-Wéber Gerda	41. oldal
30. ábra: Szülők hozzáállása fogyatékossgal élőkhez. Kurucz-Wéber Gerda	42. oldal
31. ábra: Érzékenyítő foglalkozások óvodában. Kurucz-Wéber Gerda	43. oldal
32. ábra: Elfogadásra nevelő szülők aránya. Kurucz-Wéber Gerda	44. oldal
33. ábra: Elfogadásra nevelés módszerei a szülők által. Kurucz-Wéber Gerda	45. oldal
34. ábra: Fogyatékossgal élő gyermeket nevelő szülők nem szerinti megoszlása. Kurucz-Wéber Gerda	46. oldal
35. ábra: A válaszadó szülők gyermekének fogyatékossga. Kurucz-Wéber Gerda	47. oldal
36. ábra: Szülők ismerete az adott fogyatékossgáról sérült gyermek születése előtt. Kurucz-Wéber Gerda	48. oldal
37. ábra: Fogyatékossga feldolgozása. Kurucz-Wéber Gerda	48. oldal
38. ábra: Szülők megoszlása annak függvényében, hogy a környezetük másféle bánásmódban részesítette őket fogyatékossgal élő gyermek születése után. Kurucz-Wéber Gerda.	49. oldal
39. ábra: Szülők kapcsolata sorstárs szülőkkel. Kurucz-Wéber Gerda	50. oldal
40. ábra: Gyermekek véleménye az óvodáról. Kurucz-Wéber Gerda	51. oldal

41. ábra: Fogytékossággal élő gyermekek elfogadása az óvodában. Kurucz-Wéber Gerda	52. oldal
42. ábra: Konfliktus kialakulása az óvodában. Kurucz-Wéber Gerda	52. oldal
43. ábra: Szemléletformálás az óvodákban. Kurucz-Wéber Gerda	53. oldal

Mellékletek

1. sz. melléklet: Pedagógusok kérdőíve

1. Az Ön neme?
 - ☐ Nő
 - ☐ Férfi
2. Az Ön életkora?
 - ☐ 20-30
 - ☐ 31-40
 - ☐ 41-50
 - ☐ 50+
3. Az Ön lakhelye?
 - ☐ Főváros
 - ☐ Megyeszékhely
 - ☐ Város
 - ☐ Falu
4. Hol dolgozik pedagógusként?
 - ☐ Főváros
 - ☐ Megyeszékhely
 - ☐ Város
 - ☐ Falu
5. Mióta végez nevelő munkát? (Válaszát években adja meg)
6. Milyen munkakörben látja el munkáját?
 - ☐ Óvodapedagógus
 - ☐ Gyógypedagógus
 - ☐ Pedagógiai asszisztens
 - ☐ Dajka
 - ☐ Egyéb:
7. Hány fős csoporttal dolgozik?
 - ☐ Kevesebb mint 10
 - ☐ 10-15
 - ☐ 15 feletti
8. Jár a csoportjába fogyatékossgal élő gyermek?
 - ☐ Igen
 - ☐ Nem
9. Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, jelölje meg milyen típusú fogyatékossgal élő gyermek jár a csoportjába!
 - ☐ mozgásszervi
 - ☐ látási hallási

- enyhén értelmi fogyatékos
- középsúlyosan értelmi fogyatékos
- beszéd
- halmozottan fogyatékos
- autizmus spektrum zavar

10. Hány fogyatékossgal élő gyermek van a csoportban?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- Egyéb:

A következő szakaszban legyen kedves egy 5 fokozatú skálán eldönteni, hogy az állítások mennyire igazak Önre.

11. Kompetensnek érzem magam fogyatékossgal élő gyermekek neveléséhez.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

12. Rendelkezem a kellő ismerettel/tudással fogyatékossgal élő gyermek neveléséhez.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

13. Nehézséget okoz fogyatékossgal élő gyermek nevelése a csoportban.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

14. A gyermekek együttnevelése sokszor okoz gondot.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

15. Az ép gyermekek könnyedén elfogadják sérült társaik.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

16. A sérült gyermekek könnyedén be tudnak illeszkedni a csoportba.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

17. A szülők könnyedén elfogadják a sérült gyermekeket a csoportban.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

18. Fontosnak tartom a gyermekek együttnevelését.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

19. Fontosnak tartom, hogy mind a szülők, mind a gyerekek elfogadják a sérült gyermekeket.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

20. Fontosnak tartom a gyermekek érzékenyítését sérült társaik irányába.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

21. Fontosnak tartom a szülők érzékenyítését sérült gyermekek irányába.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

22. A szülők attitűdje befolyásolja gyermekeik hozzáállását sérült társaik felé.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

23. Ön vagy más segítő szakember szokott érzékenyítő foglalkozást tartani csoportja és/vagy szülei számára?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

24. Ha előző kérdésre igennel válaszolt, kérem soroljon fel pár módot, amivel az érzékenyítést elősegíti.

25. Ön szerint mik a legfontosabb tényezők a szemléletformáló programoknak? (Soroljon fel legalább 3-at)

26. Csoportjában milyen a hozzáállás az elfogadás irányába?

- ☐ Pozitív
- ☐ Negatív
- ☐ Inkább pozitív
- ☐ Inkább negatív

Egyetért a következő állításokkal?

27. Fontos, hogy a gyerekek már az óvodába lépéskor megismerjék, hogy vannak "más" gyerekek is.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

28. Fontos, hogy a gyerekek elfogadóak legyenek mások felé.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

29. Fontosnak tartom a szemléletformáló programok tartását.

- ☐ Igen
- ☐ Nem

30. Szemléletformáló programok változtatnak az attitűdön.

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudom

31. A szemléletformálás akkor lesz sikeres, ha rendszeresen van tartva.

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudom

32. A szemléletformálás akkor lesz sikeres, ha fogyatékossgal élő személy tartja.

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Talán
- ☐ Egyéb:

33. Szemléletformáló foglalkozást bárki tud tartani.

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudom

34. Utolsó kérdésben, legyen kedves kifejteti pár mondatban mit gondol a fogyatékossgal élő gyermekek és ép társaik együttneveléséről. Hogyan lehetne empatikusságra nevelni a gyermekeket?

2. sz. melléklet: Szülői kérdőív

1. Az Ön neve?

- ☐ Nő
- ☐ Férfi

2. Az Ön életkora?

- ☐ 20-30
- ☐ 31-40
- ☐ 41-50
- ☐ 50+

3. Legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ Nyolc általános
- ☐ Szakmunkásképző
- ☐ Szakközépiskola
- ☐ Gimnázium
- ☐ Főiskola/Egyetem

4. Hány gyermek él a háztartásban?

5. Hány éves(ek) jelenleg óvodáskorú gyermeke(i)?

- ☐ 3

- 4
 - 5
 - 6 (+)
6. Hányadik évét tölti(k) jelenleg a gyermek(ek) az óvodában?
- 3
 - 4
 - 5
 - 6 (+)
7. Van fogyatékossgal élő gyermeke?
- Igen
 - Nem
8. Az ön jelenleg óvodáskorú gyermeke fogyatékossgal él?
- Igen
 - Nem
 - Egyik gyermekem igen, másik nem

2. 1. sz. melléklet: Fogyatékossgal élő gyermeket nem nevelő szülők kérdőíve

1. Ön szerint mit jelent a fogyatékossgal szó?
2. A családban vagy közeli környezetben előfordul fogyatékossgal élő személy?
- Igen
 - Nem
3. Gyermeke óvodás társai közt van fogyatékossgal élő gyermek?
- Igen
 - Nem
4. Ön szerint a fogyatékossgal élő gyermekeknek csak külön intézményben lenne a helyük?
- Igen
 - Nem
 - Talán
5. Fontosnak tartja, hogy a sérült gyermekek ép társaik közt nevelkedjenek?
- Igen
 - Nem
6. Egy 5 fokozatú skálán mennyire szívesen látna a gyermeke csoportjában az alábbi fogyatékossgal élő gyermeket?
	1	2	3	4	5
- Autizmus spektrum zavarral élő
 - Beszédfogyatékossgal élő
 - Értelmi fogyatékossgal élő
 - Hallássérült
 - Látássérült

- Mozgássérült
- Halmozottan fogyatékos

A következő szakaszban 5 fokozatú skálán legyen kedves megjelölni, mennyire ért egyet az állításokkal.

7. Örölnék neki, ha gyermekek csoportjába fogyatékossggal élő gyermek járna.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

8. Örölnék neki, ha gyermekemnek fogyatékossggal élő barátai lennének.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

9. Szerintem a fogyatékossggal élő emberek is ugyanolyan értékes emberek.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

10. Fogyatékossggal élő emberek is képesek azokra a dolgokra, mint ép társaik.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

11. Fogyatékossggal élő emberek szeretnek egyedül lenni.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

12. Szánalmat érzek, ha meglátok egy fogyatékossggal élő személyt.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

13. Empatikus embernek tartom magam.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

14. A fogyatékossggal élő gyermekek hátráltatják az ép gyermekek fejlődését.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

15. Gyerme kem könnyen barátkozik bárkivel.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

16. Az óvodában a pedagógusok/szakemberek szoktak szemléletformáló alkalmakat tartani.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

17. Szükséges, hogy az óvodában szemléletformáló alkalmak legyenek.

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem						Teljes mértékben

18. Rosszul esne, ha gyermekemet bántanák mássága miatt.

Egyáltalán nem 1 2 3 4 5 Teljes mértékben

19. Gyermekeket elfogadásra nevelem.

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Részben

20. Soroljon fel pár dolgot, amivel elfogadásra tudja nevelni gyermekét.

21. Ön szerint fontos, hogy gyermeke kapcsolatban legyen fogyatékossgal élő gyermekekkel?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

22. Válaszától függően írja le röviden miért!

23. Ön szerint éri bármi hátrányos megkülönböztetés a fogyatékossgal élő gyermekeket és családjaik?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudom

24. Ön szerint hogyan lehetne a gyermekeket empatikusabbá nevelni, hogy jobban elfogadják sérült társaik?

2.2. sz. melléklet: Fogyatékossgal élő gyermekek szülei

1. Milyen típusú fogyatékossgal él gyermeke?

- ☐ Látássérülés
- ☐ Hallássérülés
- ☐ Mozgáskorlátozottság
- ☐ Beszédfogyatékossg
- ☐ Értelmi fogyatékossg
- ☐ Autizmus spektrum zavar
- ☐ Pszichoszociális fogyatékossg
- ☐ Halmozott fogyatékossg

2. Van-e a családban más fogyatékossgal élő személy?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

3. Akadt problémája gyermeke fogyatékossgának elfogadásával?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

4. Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, segített Önnek szakember feldolgozni gyermeke fogyatékoságát? (pszichológus, pedagógus, védőnő, orvos...)

- ☐ Igen
- ☐ Nem

5. Sérült gyermek születése előtt mennyi ismerete volt az adott fogyatékoságról?

1 2 3 4 5

Nem volt ismeretem

Nagyon sok ismeretem volt

6. Van segítségére gyermek neveléséhez? (nagyszülők, bábisitter...)

- ☐ Igen
- ☐ Nem

7. Érezte úgy valaha, hogy közvetlen környezete másként viselkedik Önnel mióta fogyatékosággal élő gyermeket nevel?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Talán

8. Az óvodában van más fogyatékosággal élő gyermek?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

9. Van kapcsolata más szülőkkel, akik fogyatékosággal élő gyermeket nevelnek?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

10. Mi alapján választották a gyermeknek az óvodát?

- ☐ Lakóhelyhez legközelebbi intézmény
- ☐ Ide járt a gyermek testvére
- ☐ Ismerős ajánlotta
- ☐ Ott dolgozó pedagógus miatt
- ☐ Egyéb:

11. Ön szerint hogy vélekedik gyermeke az óvodáról?

Igen Nem Általában Nem tudom

- ☐ Szereti az óvodát
- ☐ Vannak barátai
- ☐ Örömmel indul el reggelente
- ☐ Szívesen mesél a napjáról
- ☐ Bántják őt az óvodában
- ☐ Szereti gondozóit
- ☐ Sokszor szomorú

12. Járt gyermeke bölcsődébe?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

13. Felkészítették gyermekét az óvodai közösségbe kerülésre?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

A következő állításokra 5 fokozatú skálán legyen kedves megadni mennyire ért egyet velük!

14. A pedagógusok elfogadják gyermekem a csoportban.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

15. A pedagógusok segítik gyermekem beilleszkedését a csoportba.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

16. A többi szülő elfogadja gyermekem a csoportban.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

17. Az óvodában a gyerekek könnyen elfogadják gyermekem.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

18. A fogyatékossgal élő elfogadására az óvoda szokott szemléletváltó programokat tartani a gyerekeknek/szülőknek.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

19. Szokott konfliktus előfordulni gyermekek miatt a többi szülővel.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

20. Szokott konfliktus előfordulni gyermekem miatt a pedagógusokkal.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

21. Bánom, hogy ezt az óvodát választottam gyermekem számára.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

22. Fontos számomra, hogy gyermekem együtt legyen ép gyermekekkel.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

23. Fontos számomra, hogy gyermekem elfogadó környezetben nevelkedjen.

1 2 3 4 5

Egyáltalán nem

Teljes mértékben

24. Mit gondol a fogyatékossgal élő gyermekek és családjaik mai helyzetéről? Ön hogy vélekedik saját helyzetéről a társadalomban? (Például a nehézségeiről, félelmeiről...)

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Kurucz-Wéber Gerda
A Hallgató Neptun kódja: BD9NCA
A dolgozat címe: Érzékenyítés a gyermekkorban. A fogyatékossgal élő
kisgyermek együttnnevelése a tipikusan fejlődő társaikkal

A megjelenés éve: 2023.
A konzulens tanszék neve: Gyógypedagógiai Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

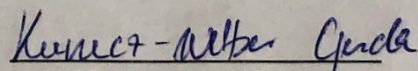
Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: _____ 2023. év 04. hó 28. nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Alulírott Kunecz-Webb Gerda, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Kaposvári Campus, Gyógytevelő szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023. év 04. hó 28. nap

Kunecz-Webb Gerda
Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Kaposvár, 2023. 04. 27.

Tóth-Szabó József
Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!